

DE STRAFRECHTELIJKE VEROORDELING ALS GROND TOT ECHTSCHIEDING

Inge Arnauts

Onder wetenschappelijke begeleiding van
Prof.Dr.P.Senaeve en m.m.v. K.Tobback

I. ALGEMENE INLEIDING EN SITUERING

Dit werk wil een onderzoek zijn naar de mogelijkheid om in de huidige Belgische rechtspraktijk de echtscheiding (in zijn voordeel) te verkrijgen op grond van de strafrechtelijke veroordeling van zijn huwelijkspartner. We zullen vaststellen dat dit slechts sporadisch voorkomt. Wanneer we er ons Burgerlijk Wetboek op naslaan, zien we dat dergelijke veroordeling niet vermeld staat als zijnde een aparte wettelijke¹ echtscheidingsgrond. Dit is niet altijd zo geweest. Art. 29 van de wet van 15 december 1949² heeft het vroegere art. 232 B.W. opgeheven dat bepaalde: 'De veroordeling van één van de echtgenoten tot een schandstraf is voor de ander een grond tot echtscheiding'. Vóór het van kracht zijn van deze wet was een veroordeling tot een criminele of correctionele straf op zich dus wel een grond om de echtscheiding te verkrijgen.

De huidige rechtsleer en rechtspraak rangschikken de strafrechtelijke veroordeling onder de wettelijke echtscheidingsgrond van de grove beledigingen³ en dit via een (wel erg) extensieve interpretatie van het begrip 'grove beledigingen'. De voorwaarden waaronder dit gebeurt worden, verder uiteengezet. Het is momenteel geen automatisme meer dat je de echtscheiding verkrijgt wanneer je huwelijkspartner een strafrechtelijke veroordeling heeft opgelopen. Maar de magistraten en de rechtsgeleerden zijn blijkbaar wel van mening dat een strafrechtelijke veroordeling van de partner als een belediging kan beschouwd worden voor de andere echtgenoot. Het gaat hem hierbij niet zozeer om het feit van de veroordeling, dan wel om de aard van de strafbare gedraging die eraan ten grondslag ligt. De inhoud van de strafbare gedraging zal immers een hoofdrol spelen bij de beoordeling van het al of niet beledigend karakter van de veroordeling op zich. Het beledigend karakter is alvast één van

¹ De wettelijke echtscheidingsgronden zijn: 1) fouten (overspel: art. 229 B.W., geweldsdaden, mishandelingen of grove beledigingen: art. 231 B.W.), 2) feitelijke scheiding: art. 232, 1° lid B.W., 3) feitelijke scheiding wegens geestesstoornis en 4) onderlinge toestemming: art. 233 B.W.

² B.S., 1-3 januari 1950.

³ Art. 231 B.W.

de essentiële voorwaarden waaraan de veroordeling moet voldoen, wil ze een grove belediging in de zin van art. 231 B.W. uitmaken en zo een grond tot echtscheiding.

Grove beledigingen heeft als echtscheidingsgrond meer en meer een 'clausula generalis'-karakter⁴ gekregen, is meer en meer een open echtscheidingscategorie⁵ geworden. 'L'injure grave est une notion générale, par la force même des choses essentiellement élastique, qui groupe toutes les atteintes, tous les manquements à la foi conjugale que la loi n'a pas expressément prévus⁶.' Hiermee wordt bedoeld dat de feitenrechter op een autonome en soevereine wijze alle omstandigheden van de zaak kan appreciëren en aldus nagaan of de voorwaarden waaraan voldaan moet zijn om de feiten onder te kunnen brengen bij grove beledigingen, in casu effectief voldaan zijn. Hij heeft hierbij een ruime beoordelingsvrijheid.

Het gaat bij echtscheiding op grond van grove beledigingen om een foutechtscheiding ('divorce-sanction'), waaronder ook de echtscheidingsgronden overspel⁷, gewelddaden en mishandelingen⁸ gerangschikt worden. De echtscheiding wordt in deze gevallen gezien als een (burgerrechtelijke) sanctie voor een ernstige 'overtreding' van één of meerdere huwelijksplichten door één van de echtgenoten. Het fout- of schuldbegrip zal spelen bij de gevolgen die aan een echtscheiding verbonden zijn.

Met dit opzet voor ogen zullen we niet alleen te maken krijgen met interpretatie van het burgerlijk recht, we zullen ons eveneens genoodzaakt zien te balanceren op de (niet-evidente!) grens tussen het strafrecht en het burgerlijk recht.

Wanneer een echtgenoot de strafrechtelijke veroordeling van zijn mede-echtgenoot wenst in te roepen voor de echtscheidingsrechter moet er met de uitspraak over de echtscheiding gewacht worden tot een definitieve beschikking van de bevoegde strafrechter afgeleverd werd overeenkomstig het welbekende adagium 'le criminel tient le civil en état'. Art. 1255 Ger. W.⁹, dat een toepassing vormt van dit adagium, is nog specifiek voor de beoogde gevallen. Het bepaalt: 'Indien naar aanleiding van door de eiser aangevoerde feiten, een strafvervolgning wordt ingesteld, blijft de rechtsvordering geschorst totdat het arrest van de strafrechter in kracht van gewijsde gaat; daarna kan ze worden hervat zonder dat uit het arrest of het vonnis enige grond van niet-

⁴ DE PAGE, H., *Traité élémentaire de droit civil belge*, II, Brussel, Bruylant, 1990, nr. 665; DE GAVRE, J., *Le divorce en Belgique: controverses et perspectives*, Brussel, Story-Scientia, 1991, nrs. 33-34.

⁵ PIGNOLET, D., 'Echtscheiding op grond van grove beledigingen', *Jura Falco.*, 1995-96, 64.

⁶ DE PAGE, H., *o.c.*, nr. 665.

⁷ Art. 229 B.W.

⁸ eveneens art. 231 B.W.

⁹ Aldus vervangen door art. 3 W. 30 juni 1994 (*B.S.*, 21 juli 1994), met ingang van 1 oktober 1994. Deze wet viseerde de hervorming van de echtscheidingsprocedure.

ontvankelijkheid of enige prejudiciële exceptie tegen de eiser mag worden afgeleid’.

In het kader van het strafrecht moet eveneens een voor de behandelde materie relevante wetwijziging aangehaald worden nl. de depenalisering van overspel door de wet van 20 mei 1987.¹⁰ Dit betekent dat tot de inwerkingtreding van deze opheffingswet overspel een strafbare gedraging uitmaakte, waarvoor men dus een veroordeling kon oplopen. Overspel was op dat moment uiteraard ook reeds een aparte grond tot echtscheiding.¹¹ Een strafrechtelijke veroordeling tot overspel als (mogelijke) grond tot echtscheiding. En vermits overspel voor de echtscheidings-rechter ook opgeworpen kan worden als grove belediging¹², kan men, voorzover de concrete feiten het toelaten uiteraard, voor overspel gepleegd vóór 1987 op twee verschillende gronden de echtscheiding verkrijgen, nl. (nogal evident) op grond van overspel, maar ook op grond van grove beledigingen. Wanneer de echtscheidingseis echter enkel op grove beledigingen is gesteund, mag de rechter in geen geval een andere grond, zoals overspel, in de plaats stellen, zelfs indien de aangehaalde feiten het karakter van een overspel vertonen.¹³

II. DE SITUATIE VÓÓR DE WET VAN 15 DECEMBER 1949

Het oude artikel 232 B.W., dat later opgeheven werd door de Wet van 15 december 1949, bepaalde: 'De veroordeling van één van de echtgenoten tot een schandstraf ('peine infamante') is voor de ander een grond tot echtscheiding'. Wanneer aan de vereisten van dit wetsartikel, een veroordeling tot een schandstraf dus, voldaan was, moest de rechter de echtscheiding uitspreken. Er was geen sprake van een discretionaire beoordelingsbevoegdheid van de echtscheidingsrechter.

¹⁰ B.S., 12 juni 1987.

¹¹ Het huidige art. 229 B.W. waarop men steunt om de echtscheiding te vorderen op grond van overspel werd aldus gewijzigd door de Wet van 28 oktober 1974. Deze wet van 1974 liet de strafrechtelijke bepalingen bestaan, maar verzag nu in een gelijke bestraffing van man en vrouw (art. 387 SW.). Zie BAX, M., 'Echtscheiding op grond van bepaalde feiten' in BAETEMAN, G., *Het echtscheidingsrecht in België na de hervorming 1974-75*, Gent, Story-Scientia, 1977, 5-6. Voordien werd er een discriminatoir onderscheid gemaakt tussen het gedrag van een man en een vrouw: overspel van de vrouw was op zich een voldoende grond tot echtscheiding, terwijl om de echtscheiding te kunnen vorderen op grond van overspel van de man vereist was dat deze zijn bijzit had onderhouden in de gemeenschappelijke woning. De discriminatie werd zoveel mogelijk opgevangen door een ruime interpretatie van het begrip 'gemeenschappelijke woning': MESSINE, J., 'L'entretien de concubine dans la maison conjugale', *J.T.*, 1968, 643. Andere opvangmogelijkheid: het overspel van de man werd gekwalificeerd als grove beledigingen: Rb. Nijvel, 5 december 1967, *Rec. Jur. Niv.*, 1968, 10; DE BRUYNE, J., 'Overspel van de man, grond tot echtscheiding', *R.W.*, 1962-63, 2025.

¹² Cass., 18 november 1954, *Arr.Cass.*, 1955, 184, *J.T.*, 1955, 216 en *Pas.*, 1955, I, 252; Cass., 10 mei 1963, *Pas.*, 1963, I, 966; Rb. Nijvel, 5 december 1967, *Rec.Jur.Niv.*, 1968, 10.

¹³ Cass., 18 november 1954, *Arr.Cass.*, 1955, 184, *J.T.*, 1955, 216 en *Pas.*, 1955, I, 252; DE PAGE, H., *Traité élémentaire de droit civil belge*, I, Brussel, Bruylant, 1948, nr.886.

Ten tijde van de invoering van het artikel was men de mening toegedaan dat de schande, die voortkwam uit een veroordeling tot een schandstraf onvermijdelijk onrechtstreeks terugslaat op de echtgenoot en dat het dus niet meer dan correct is dat deze zich kan laten scheiden van een persoon die ten prooi gevallen was aan de minachting van het publiek. Het was niet vereist dat de feiten die ten grondslag lagen aan de veroordeling tot de schandstraf, beledigend waren voor de partner. Het enkele feit van de veroordeling volstond en vormde een beslissende echtscheidingsgrond ('une cause péremptoire').¹⁴ Geen verder onderzoek door de rechter werd vereist.¹⁵ De theorie van de 'divorce-remède' verscheen dus naast die van de 'divorce-sanction'. De echtscheiding, die op deze manier verkregen werd, was géén (burgerrechtelijke) sanctie voor de veroordeelde echtgenoot.

Een probleem rees echter bij de invoering in 1867 van het nieuwe Strafwetboek. Artikel 7 van het nieuwe Strafwetboek had de benaming 'schandstraffen' ('peine infamante'), die wel nog voorkwam in de code pénal van 1810, geschrapt. De wetgever van 1867 wilde het recht dat de overheid heeft om te straffen, beperken tot wat strikt noodzakelijk was voor het algemeen belang en weerde daarom elke idee van schande of blaam.¹⁶ Het wetboek werkte enkel nog met 'criminele straffen' ('peine criminelle'), van gemeen recht of politieke. Was artikel 232 B.W. dan nog wel toepasbaar? Het grootste deel van rechtspraak¹⁷ en rechtsleer¹⁸ vonden van niet. Volgens hen is artikel 232 B.W. impliciet afgeschaft: er bestaan geen schandstraffen meer in de vigerende Belgische wetgeving, dus kan men bezwaarlijk de echtscheiding uitspreken op grond van een veroordeling tot dergelijke straf. De term 'schandstraf' eenvoudigweg vervangen door 'criminele straf' zou een onverantwoorde toevoeging zijn aan de bedoelingen van de wetgever. Dit klinkt vrij logisch. Het vraagstuk was nochtans betwist. Anderen, maar het gaat hier om een minderheid¹⁹, waren van mening dat de wetgever van 1867 het inzicht niet heeft gehad, de bepaling van artikel 232 B.W. buiten werking te stellen en zij pleiten bijgevolg wel vóór vervanging van terminologie. De redenering van de meerderheid had immers tot gevolg dat, zelfs in geval van ernstige veroordelingen, zoals bijvoorbeeld een veroordeling tot levenslange dwangarbeid door het Hof van Assisen²⁰, wat toch wel zware criminele feiten impliceert, geen echtscheiding meer kon worden uitgesproken, toch zeker niet

¹⁴ DE PAGE, H., *o.c.*, nr. 871.

¹⁵ Art. 261 B.W.; KLUYSKENS, A., *Beginselen van burgerlijk recht, VII, Personen- en familierecht*, Antwerpen, Standaard, 1950, nr. 438.

¹⁶ Brussel, 7 juni 1900, *Pas.*, 1901, II, 105.

¹⁷ Brussel, 7 juni 1900, *Pas.*, 1901, II, 105; Rb. Brussel, 12 juni 1875, *Pas.*, 1876, III, 106; Rb. Luik, 4 maart 1926, *Jur. Liège*, 1926, 138.

¹⁸ DE PAGE, H., *Traité élémentaire de droit civil belge*, I, Brussel, Bruylant, 1948, nr. 871; LAURENT, F., *Principes de droit civil*, III, Brussel, Bruylant, 1878, nr. 197; PIERARD, A., *Précis du divorce et de la séparation de corps*, Brussel, Bruylant, 1938, nr. 38; Cass., 18 november 1954, *Arr. Cass.*, 1955, 184, *J.T.*, 1955, 216 en *Pas.*, 1955, I, 252.

¹⁹ Rb. Luik, 13 februari 1875, *Pas.*, 1876, III, 6; Rb. Gent, 7 april 1880, *Pas.*, 1881, III, 54.

²⁰ Brussel, 7 juni 1900, *Pas.*, 1901, II, 105.

op grond van art. 232 B.W. Zelfs in een vonnis van 1981²¹ wordt nog gewag gemaakt van deze discussie!

Alles wel beschouwd ging het om een vrij theoretische discussie. Zowel rechtsleer als rechtspraak waren het er immers vrij snel over eens -reeds vóór de Wet van 1949, die art. 232 B.W. afschafte- dat een veroordeling van één van de echtgenoten tot een criminele straf, en zelfs tot gelijk welke andere straf, naargelang de omstandigheden, als een grove belediging zou kunnen beschouwd worden (cf. infra) en op die wijze een grond tot echtscheiding zou kunnen opleveren.²² Nochtans is er enig meningsverschil geweest omtrent de kwalificatie als grove belediging van strafrechtelijke veroordelingen voor daden die slechts onrechtstreeks beledigend zijn voor de partner. Als tegenargument werd steeds art. 232 B.W. aangehaald. Dit artikel vermeldt uitdrukkelijk een welbepaald soort straffen als voldoende bezwarend om een echtscheiding op te stoelen. De voorstanders van deze enge opvatting, hierbij eveneens steunend op de voorbereidende werken van het Burgerlijk Wetboek, zijn van oordeel dat de wetgever inderdaad meende dat de veroordeling tot een straf schande meebracht voor de mede-echtgenoot en vandaar art. 232 B.W. Maar zij vonden niet dat deze grond als een grove belediging kon doorgaan, anders zou art. 231 B.W. voldoende geweest zijn, en was het onnodig er art. 232 aan toe te voegen. Een gewone correctionele straf werd als niet voldoende bezwarend gezien, want ze komt niet voor in art. 232, dat enkel betrekking had op lijfstraffen en ontorende straffen. Nog een gebruikt argument: het oplopen van een gewone veroordeling zal gewoonlijk geen grove belediging zijn, aangezien het voor kwalificatie als grove belediging vereiste intentioneel element afwezig is. Bij het plegen van het misdrijf, dat aanleiding gaf tot de veroordeling, werd de dader niet geleid door een gevoel van haat of wraak tegenover zijn echtgenoot.²³ Daarenboven is het zo dat, hoewel de veroordeling van zijn partner zeker als een negatieve ervaring kan beschouwd worden, deze veroordeling de onbesproken echtgenoot niet van zijn huwelijksplicht tot bijstand in goede en kwade dagen, ontslaat.²⁴ Maar uiteindelijk is het de ruime opvatting, volgens dewelke de veroordeling tot een gewone correctionele straf wel een grove belediging is, die het overwicht haalt. De voorstanders van deze ruime opvatting roepen het solidariteitsargument van de enge opvatting in om hun eigen stelling te ondersteunen: juist omwille van de nauwe band tussen gehuwden zijn ze van mening dat de echtelieden delen in de schande en de oneer van elk van hen en dat bijgevolg elke veroordeling sowieso een grove belediging is. Enkel de gewone politiestraf werd onvoldoende bezwarend geacht om een echtscheiding op te gronden.²⁵ De

²¹ Rb. Mechelen, 2 april 1981, *Rev. Trim. Dr. Fam.*, 1981, 301.

²² Brussel, 17 februari 1881, *Pas.*, 1881, II, 136; Luik, 7 juni 1905, *Jur. Liège*, 1905, 186; Brussel, 17 juni 1922, *Pand. Pér.*, 1922, 200; DE PAGE, H., *o.c.*, nr. 872; KLUYSKENS, A., *o.c.*, nr. 438.

²³ DEBRA, G., 'De belediging van erge aard als grond tot echtscheiding in de Belgische rechtspraak', *Rechtsk. T.*, 1934, 334-335.

²⁴ DEMOLOMBE, C., *Traité du mariage et de la séparation de corps*, IV, Parijs, Durand, 1869, nr. 396.

²⁵ Brussel, 8 april 1832, *Pas.*, 1832, 102.

rechtspraak heeft de ommezwaai naar de ruime opvatting gemaakt omstreeks 1880.²⁶

Besluit: het verschil met het oude systeem is dat de rechter nu een appreciatievermogen heeft en niet meer klakkeloos de echtscheiding zal uitspreken zonder de feitelijke omstandigheden met betrekking tot de veroordeling te laten meespelen bij zijn uiteindelijke beslissing om de ontbinding van het huwelijk al dan niet uit te spreken. De veroordeling moet immers aan de kenmerken van een grove belediging beantwoorden en de rechter moet dit nagaan. De strafrechtelijke veroordeling werd dus van een absolute, wettelijke echtscheidingsgrond, een relatieve echtscheidingsgrond.

III. HUIDIG TOEPASSINGSGEBIED: RELATIEVE GROND TOT ECHTSCHIEDING, ONDER TE BRENGEN BIJ DE WETTELIJKE ECHTSCHIEDINGSGROND 'GROVE BELEDIGINGEN' (ART 231 B.W.)

De burgerlijke rechter kan in de huidige rechtspraktijk soeverein de concrete details van de veroordeling beoordelen en desgevallend kwalificeren onder grove beledigingen. Hij kan de echtscheiding op grond van de strafrechtelijke veroordeling weigeren indien de veroordeling niet aan de voorwaarden voor een grove belediging voldoet.

CHRONOLOGISCH: eerst is er de veroordeling door de strafrechter (A), dan de beoordeling ervan door de burgerlijke rechter in het kader van de echtscheiding (B).

A. DE STRAFRECHTELIJKE VEROORDELING

1. VEROORDELING?

Het is evident dat een rechter in het algemeen en de strafrechter in het bijzonder niet genoodzaakt is een veroordeling uit te spreken, in deze context om een lastige echtgenoot, die op grond daarvan zijn echtscheiding wenst te bekomen, ter wille te zijn. Vaak is het trouwens zo dat de echtscheidingsprocedure pas ingezet wordt na -soms zelfs meerdere jaren na het afsluiten van de strafprocedure. De rechter kan 'voor hetzelfde geld' de beklagde-mede-echtgenoot vrijspreken van de ten laste gelegde feiten of het verval van de strafvordering vaststellen wegens dood van de beklagde, verjaring, amnestie, opheffing van de strafwet. Tot het maatregelenarsenaal van de strafgerechten behoren eveneens de beveiligingsmaatregelen, zoals daar

²⁶ Brussel, 12 augustus 1879, *Pas.*, 1880, II, 292; DEBRA, G., *l.c.*, 338.

is de internering. En wat met de eveneens plausible hypothese dat het strafonderzoek voortijdig wordt beëindigd of zonder gevolg wordt geklasseerd?

a. Veroordeling

De situatie dat een echtgenoot de echtscheiding zal proberen te bekomen op grond van een veroordeling zal natuurlijk het frequentst voorkomen en een beter of toch alleszins een zekerder resultaat met zich meebrengen. Het is ook niet meer dan begrijpelijk dat de burgerlijke rechter eerder zal geneigd zijn de echtscheiding op grond van grove beledigingen uit te spreken, wanneer de strafrechter de voor hem op de beklagdenbank verschenen echtgenoot schuldig heeft bevonden aan de ten laste gelegde feiten en de passende straf heeft uitgesproken.

Er wordt hierbij geen onderscheid gemaakt tussen effectieve (gevangenis-) straffen en die met opschorting. In beide gevallen werd er immers een veroordeling uitgesproken. Ook een veroordeling bij verstek²⁷ kan oorzaak zijn van een echtscheiding, zo ook een veroordeling in het buitenland²⁸: de echtscheidingsrechter oordeelt immers niet op basis van de veroordeling op zich, maar op basis van de belediging die ze inhoudt. In een recent arrest staat het Hof van Beroep van Luik inderdaad een echtscheiding toe op grond van een in Parijs uitgesproken strafrechtelijke veroordeling wegens drugbezit.²⁹

Wel wordt in de rechtspraktijk blijkbaar rekening gehouden met het verschil tussen een veroordeling tout court en de situatie waarin de strafrechter gebruik maakt van een sanctiemodaliteit nl. de opschorting van de uitspraak van de veroordeling. De opschorting van de uitspraak van de veroordeling is een wijze van het op de proef stellen van de delinquent³⁰, met diens instemming³¹, waarbij de (straf-)rechter de ten laste gelegde feiten bewezen verklaart³², zonder dat een veroordeling wordt uitgesproken³³, en waarbij de vervolging beëindigd wordt indien de beslissing niet wordt herroepen.³⁴ Het gaat hier om een sanctioneringswijze die de declassering van de betrokkene moet verhinderen: aangezien er geen veroordeling wordt uitgesproken, wordt -na afloop van de proeftermijn- de rechterlijke beslissing niet opgenomen in diens strafregister.³⁵ Volgens het Hof van Beroep te Bergen³⁶ was een beledigend

²⁷ PASQUIER, A., *Traité des causes de divorce et de séparation de corps*, Brussel, Bruylant, 1925, p. 126, nr. 543.

²⁸ *Ibid.*, p. 126, nr. 543.

²⁹ Luik, 4 februari 1992, *Rev. Trim.Dr.Fam.*, 1993, 75.

³⁰ Art. 1§1 Wet van 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie (*B.S.*, 17 juli 1964) of kort: Probatiwewet.

³¹ Art. 3, al. 1 Probatiwewet.

³² Art. 3, al. 1 in fine Probatiwewet.

³³ Art. 1, 1° Probatiwewet.

³⁴ Art. 3, laatste al. Probatiwewet.

³⁵ DUPONT, L., *Beginselen van strafrecht*, II, Leuven, Acco, 1994, 307.

³⁶ Bergen, 22 april 1980, *Rev. Trim.Dr.Fam.*, 1981, 285.

karakter onbestaande omdat de veroordeling voor diefstal (van juwelen in casu) gedurende drie jaar werd opgeschort, en tevens omdat het slechts om een eenmalig feit ging. Het al dan niet opgeschort zijn van de veroordeling werd hier dus als criterium gehanteerd om het beledigend karakter van de veroordeling te beoordelen. Verder meer over die criteria...

Het weze toch opgemerkt dat het moet gaan om een veroordeling tot een criminele of correctionele straf.³⁷ Dit impliceert dat de strafbare gedraging, die de veroordeling met zich meebracht, ofwel een misdaad ofwel een wanbedrijf uitmaakte. Overtredingen, die slechts met een politiestraf gesanctioneerd worden³⁸, komen dus niet in aanmerking als grond tot echtscheiding.³⁹ Onder een correctionele straf verstaat men concreet een gevangenisstraf van ten minste acht dagen en ten hoogste vijf jaar.⁴⁰ Een criminele straf betekent een vrijheidsberoving van méér dan vijf jaar.⁴¹ De eventueel bijbehorende geldboete bedraagt in beide gevallen tenminste zesentwintig frank.⁴²

b. Vrijspraak

De strafrechter kan de beklagde natuurlijk ook vrijspreken. Wat zal dergelijke beslissing op penaal vlak betekenen voor de echtscheidingsprocedure? Zal de burgerlijke rechter nog een echtscheiding op grond van grove beledigingen kunnen uitspreken ten nadele van de vrijgesproken echtgenoot? Over het algemeen is het zo dat eerder het strafbaar feit, dat ten grondslag ligt aan een eventuele veroordeling, dan de veroordeling als feit aanleiding geeft tot het uitspreken van de echtscheiding door de burgerlijke rechter. Het is dus uiteindelijk de strafbare gedraging die door de burgerlijke rechter als een belediging (of juist niet) ten aanzien van de huwelijkspartner zal worden aanzien om daarna op grond van grove belediging tot de ontbinding van het huwelijk te besluiten. Nogmaals herhalen dat hij hierbij over een zeer ruime en soevereine appreciatiebevoegdheid beschikt. Conclusie: de oorzaak van de echtscheiding kan dus net zo goed in een strafrechtelijke vrijspraak bestaan.⁴³

Voor een praktische toepassing kunnen we weer naar onze zuiderburen: het Franse Hof van Cassatie was de mening toegedaan dat de burgerlijke rechter het strafrechtelijk gezag van gewijsde niet miskende door tegen de echtgenoot,

³⁷ DE PAGE, H., *Traité élémentaire de droit civil belge*, I, Brussel, Bruylant, 1948, nr. 872; DEBRA, G., 'De belediging van erge aard als grond tot echtscheiding in de Belgische rechtspraak', *Rechtsk. T.*, 1934, 332; GERLO, J., *Personen- en familierecht/2*, Brussel, Story-Scientia, 1991, 200.

³⁸ Art. 1 Sw.

³⁹ Brussel, 12 april 1832, *Pas.*, 1832, 102.

⁴⁰ Art. 25 Sw.

⁴¹ Art. 8 en art. 11 Sw.

⁴² Art. 38 Sw.

⁴³ PASQUIER, A., *Précis du divorce et de la séparation de corps*, Brussel, Larcier, 1959, 85.

die vrijgesproken was van moord op een derde waarop hij jaloers was, de echtscheiding uit te spreken op grond van grove beledigingen.⁴⁴ Maar ook in België heeft het Hof van Beroep van Brussel een soortgelijke beslissing genomen in 1970⁴⁵: in dit geval werd de beklaagde-echtgenoot door de Correctionele Rechtbank van Bergen vrijgesproken van brandstichting omwille van het ontbreken van het delictueel opzet, dat een constitutief bestanddeel uitmaakt van het misdrijf.⁴⁶ De beklaagde bevond zich immers in een toestand van 'aberration momentané'. In eerste aanleg heeft men dan ook de echtscheiding de plano geweigerd. In beroep argumenteerde het Hof echter als volgt: hoewel die afwezigheid van een criminele intentie niet meer in vraag kan worden gesteld op burgerlijk vlak, moet de rechter toch een aantal elementen nagaan, materieel en/of moreel. En in dit geval moet men dan toch tot de conclusie komen dat er feitelijke elementen weerhouden kunnen worden die een 'intention injurieuse' karakteriseren. 'Pour faire juger que les faits qui lui sont reprochés ne lui sont pas imputables sur le plan civil, l'intimée devrait démontrer qu'il existe dans son chef une cause élisive de responsabilité, soit objectivement, soit subjectivement.' De echtscheiding kan dus wel verkregen worden en zal in casu ook effectief uitgesproken worden op grond van grove beledigingen.⁴⁷ 'L'aberration momentané' werd hier namelijk niet aanvaard als 'une cause de justification d'ordre subjectif'. Het is met andere woorden aan de verwerende partij om voor de burgerlijke rechter te bewijzen dat ze op het ogenblik van de feiten niet toerekeningsvatbaar was, zelfs wanneer de strafrechter voor hetzelfde feit als waarop de echtscheidingsvordering steunt, heeft vrijgesproken wegens een tijdelijke volledige zinsverbijstering.⁴⁸

Voor de volledigheid: men nam aan dat een vrijspraak van overspel op strafrechtelijk gebied géén echtscheidingsvordering op grond van overspel kon⁴⁹ staven. De feiten konden wel gekwalificeerd worden als grove beledigingen.⁵⁰

c. Verval van de strafvordering

Hoewel, zoals eerder al opgemerkt werd, de echtscheiding op grond van een strafrechtelijke veroordeling eerder een zeldzaamheid is, heeft de rechtsleer toch een standpunt ingenomen omtrent de materie van het verval van de strafvordering in echtscheidingscontext.

⁴⁴ Cass.fr., 5 november 1931, *B.J.*, 1932, col. 160.

⁴⁵ Brussel, 17 april 1970, *Pas.*, 1970, II, 171: meer over toerekeningsvatbaarheid en schuld: *infra* III B 1 c).

⁴⁶ DUPONT, L., *Beginselen van strafrecht*, I, Leuven, Acco, 1994, 117.

⁴⁷ Art. 231 B.W.

⁴⁸ BAX, M., 'Echtscheiding op grond van bepaalde feiten' in BAETEMAN, G., *Het echtscheidingsrecht in België na de hervorming 1974-75*, Gent, Story-Scientia, 1978, nr. 4.

⁴⁹ Depenalisering overspel vanaf 1987.

⁵⁰ DE PAGE, H., *Traité élémentaire de droit civil belge*, I, Brussel, Bruylant, 1961, nr.861.

Aangezien het over het algemeen eerder de feiten zijn dan de veroordelingen op zichzelf, die als beledigend aanzien worden, vormen noch de gratiemaatregel, noch de verjaring, noch het herstel in eer en rechten een obstakel voor de echtscheidingsvordering.⁵¹ Men volgt hier dus dezelfde redenering als bij de vrijspraak.

Met betrekking tot amnestie⁵² heeft men de te volgen weg aangegeven door een wettelijke regeling, die echter maar van toepassing is in een beperkt aantal situaties. Art. 5 van de wet van 20 september 1945, die amnestie verleent voor de inbreuken op de strafwet, die gepleegd zijn tussen 29 mei 1940 en 1 november 1944 en gesanctioneerd werden met maximum twee jaar gevangenisstraf, stelt expliciet dat die amnestiemaatregel een echtscheidingsvordering niet verhindert. Een wet van 3 januari 1940, die de amnestiewetten van 28 augustus 1919, 31 oktober 1919 en 28 juni 1921 wijzigt en uitbreidt, voorziet dat amnestie voor militairen, die niet tegenwerpelijk is aan derden, evenmin een echtscheidingsvordering verhindert. Deze uitdrukkelijke stellingnames in verband met de amnestie lijken echter wel veralgemeend te kunnen worden: niet alleen voor inbreuken tussen '40 en '44 en niet enkel voor militairen.

De Belgische rechtspraak daarentegen heeft zich over het verval van de strafvordering in het kader van een echtscheidingsprocedure nog niet veel zorgen hoeven maken, om de eenvoudige reden dat het probleem zich nog niet stelde. In de Franse rechtsspraak werd wel reeds beslist dat een veroordeling tot vijf jaar gevangenis wegens diefstal geen grond tot echtscheiding kon uitmaken omdat de veroordeling het voorwerp was geweest van een amnestiemaatregel.⁵³

Vast staat dat het strafgerecht zijn rechtsmacht betreffende de, voor het verval regelmatig aanhangig gemaakte⁵⁴, burgerlijke vordering niet verliest⁵⁵, wat van belang is voor de echtgenoot die niet alleen de echtscheiding wenst te bekomen op grond van een strafrechtelijke beslissing, maar die zich eveneens, als slachtoffer van de beoordeelde strafbare gedraging, burgerlijke partij heeft

⁵¹ DE PAGE, H., *Traité élémentaire de droit civil belge*, I, Brussel, Bruylant, 1948, nr.873.

⁵² PASQUIER, A., *Précis du divorce et de la séparation de corps*, Brussel, Larcier, 1959, 87.

⁵³ Lyon, 20 december 1933, *Sirey*, 1934, II, 148.

⁵⁴ De burgerlijke vordering heeft immers een accessoriumkarakter t.a.v. de strafvordering, wat betekent dat er op het ogenblik van de instelling van de burgerlijke vordering een ontvankelijke strafvordering moet bestaan, die samen met of voorafgaandelijk aan de burgerlijke vordering voor het vonnisgerecht aanhangig werd gemaakt: VERSTRAETEN, R., *Handboek Strafvordering*, Antwerpen, Maklu, 1994, nr. 203.

⁵⁵ Antwerpen, 4 september 1987, *R.W.*, 1987-88, 438-439, noot VANDEPLAS, A.: *in casu* ging het om de opheffing van de wet die overspel strafbaar stelde. Dus: bij opheffing van een strafwet, zoals in het geval van de depenalisering van overspel door de wet van 20 mei 1987, moet de burgerlijke vordering wel eerst (vóór de opheffing) regelmatig aanhangig gemaakt zijn bij het strafgerecht opdat de strafrechter bevoegd zou blijven om over de schadevergoeding te oordelen: zie SPRIET, B. en VANDEPLAS, A., 'Echtbreuk zonder overspel', *R.W.*, 1987-88, 93. Het algemeen beginsel dat de strafrechter zijn rechtsmacht niet verliest over de burgerlijke vordering vinden we voor de verjaring en het overlijden van de beklaagde terug in de wetgeving: art. 20 en art. 27, eerste lid, V.T.Sv. Voor amnestie en gezag van het strafrechtelijk gewijsde gebeurde de uitwerking door rechtspraak en rechtsleer.

gesteld bij de strafrechter om via art. 1382 B.W. schadevergoeding te verkrijgen voor het doorstane leed, moreel en/of lichamelijk (cf. infra).

d. Internering

De strafrechter kan ook beveiligingsmaatregelen opleggen. De internering is er zo één van. Wat is nu het statuut van dergelijke maatregel en wat zijn in dit geval de gevolgen voor de echtscheidingsprocedure?

De internering is een strafvervangende maatregel⁵⁶ van onbepaalde duur.⁵⁷ Dus géén straf! Dergelijke beveiligingsmaatregel wordt, overeenkomstig de Wet Bescherming Maatschappij⁵⁸, door de strafrechter⁵⁹ opgelegd wanneer de beklaagde een misdaad of een wanbedrijf heeft gepleegd en in een staat van krankzinnigheid, of in een ernstige staat van geestesstoornis of zwakzinnigheid verkeert, die hem ongeschikt maakt tot het controleren van zijn daden.⁶⁰ Of de beklaagde zich al dan niet in deze positie bevindt, wordt, volgens constante rechtspraak van het Hof van Cassatie, overgelaten aan de soevereine beoordeling van de feitenrechter. Deze beoordeelt eveneens de sociale gevaarlijkheid⁶¹ van de beklaagde.

Welke implicaties heeft een internering nu inzake echtscheiding? De maatregel van internering brengt niet ipso jure de onmacht⁶² van de betrokken persoon mee om hetgeen in zijn omgeving gebeurt, te vatten, en ondermeer niet de onmacht om de draagwijdte in te zien van een vordering tot echtscheiding die tegen hem werd ingeleid. De burgerlijke rechter beoordeelt dus eerst soeverein de bekwaamheid van de betrokkene.⁶³ Ziet hij het doel van de ingeleide vordering in? Beschikt hij over de vrije wil om de keuze te maken tussen verzoening en het verderzetten van de procedure tot ontbinding van zijn huwelijk? Een attest van de behandelende arts is vaak voldoende om de rechter van het één of ander te overtuigen. In twee Luikse vonnissen werd overeenkomstig zo'n attest bevestigend geantwoord op de voorgaande vragen. In het eerste geval had de geïnterneerde een verkrachting⁶⁴ op zijn geweten, in de tweede casus de moord⁶⁵ op zijn bloedeigen kind.

⁵⁶ Cass., 23 maart 1946, *Pas.*, 1946, I, 116.

⁵⁷ DUPONT, L., *Beginselen van strafrecht*, II, Leuven, Acco, 1994, 266.

⁵⁸ Wet van 9 april 1930 tot bescherming van de maatschappij tegen abnormalen en de gewontemisdadigers (*B.S.*, 11 mei 1930).

⁵⁹ Ook de onderzoeksgerechten, te weten de raadkamer en de kamer van inbeschuldigingstelling kunnen de internering gelasten, tenzij het een politieke misdaad, een politiek wanbedrijf of een persdelict betreft: art. 7, 1° lid, Wet Bescherming Maatschappij.

⁶⁰ Art. 7, 1° lid, Wet Bescherming Maatschappij.

⁶¹ Cass., 5 januari 1982, *Pas.*, 1982, I, 566.

⁶² Rb. Luik, 24 mei 1984, *Rev. Trim.Dr.Fam.*, 1984, 328.

⁶³ Rb. Luik, 15 maart 1983, *J.L.*, 1983, 278.

⁶⁴ Rb. Luik, 15 maart 1983, *J.L.*, 1983, 278.

⁶⁵ Rb. Luik, 24 mei 1984, *Rev. Trim.Dr.Fam.*, 1984, 328.

Maar of de echtscheiding nu effectief zal uitgesproken worden ten nadele van de geïnterneerde is natuurlijk nog een andere vraag. In de twee aangehaalde⁶⁶ zaken werd de echtscheiding niet verkregen. De concrete omstandigheden voldeden niet aan de voorwaarden waaraan voldaan moet zijn om van een grove belediging te kunnen spreken. De vergiftiging en verstikking van het kind door de vader bijvoorbeeld, was volgens de burgerlijke rechtbank te wijten aan het feit dat de betrokkene verlaten werd door zijn vrouw en dit na lange smeekbeden van de man om het samenleven te hervatten. De vrouw verkoos haar minnaar te vervoegen. Bij gebrek aan morele steun van zijn echtgenote heeft de man dan zijn toevlucht genomen tot dergelijke wanhoopsdaad. Hij heeft nadien ook getracht zich van zijn eigen leven te beroven door zijn polsen over te snijden. In dergelijke omstandigheden kan hem geen schuld verweten worden, aldus het vonnis. Het schuldig karakter van de feiten, dat vereist is voor een echtscheiding op grond van grove beledigingen, is afwezig. De echtscheidingsrechter zal dus op de gebruikelijke manier beslissen n.l. door systematisch de vereisten voor de echtscheiding op grond van grove beledigingen na te gaan. De rechterlijke beschikking kan, naargelang de feiten, dus nog alle kanten uit.

e. Zonder gevolg geklasseerd strafonderzoek

Een strafonderzoek zal in de praktijk natuurlijk niet altijd met succes beëindigd kunnen worden. Meerdere strafdossiers halen, om allerlei redenen, de rechtszaal niet. Zij worden zonder gevolg geklasseerd. Kunnen de elementen van een dergelijk zonder gevolg geklasseerd strafdossier nog van enig nut zijn voor een echtscheidingsprocedure? In deze hypothese kan er uiteraard nooit sprake zijn van een echtscheiding op grond van een strafrechtelijke veroordeling, aangezien er geen strafrechtelijke beslissing is gevelde. Toch is de behandeling van de hypothese in dit kader zeker verantwoord. De stukken uit een voortijdig afgesloten strafdossier kunnen namelijk op afdoende wijze het bewijs leveren van de aangevoerde echtscheidingsgronden. Volgens vaste rechtspraak van het Hof van Cassatie⁶⁷ kan de burgerlijke rechter uit de gegevens van een strafdossier, dat hem regelmatig⁶⁸ werd voorgelegd en waarvan de partijen kennis hebben gehad, gewichtige, bepaalde en met elkaar overeenstemmende vermoedens halen tot staving van zijn overtuiging. De mogelijkheid bestaat dus dat de burgerlijke rechter de echtscheiding toekent, niet op grond van een strafrechtelijke veroordeling, maar wegens een grond waarvan het bewijs geleverd kon worden via stukken uit een strafdossier. Dit

⁶⁶ Rb. Luik, 15 maart 1983, *J.L.*, 1983, 278; Rb. Luik, 24 mei 1984, *Rev. Trim.Dr.Fam.*, 1984, 328.

⁶⁷ Cass., 27 april 1939, *Pas.*, 1939, I, 214; Cass., 17 maart 1977, *Arr.Cass.*, 1977, 776 en *Pas.*, 1977, 767. In het arrest van 1977 verduidelijkt Cassatie dat er zelfs vermoedens geput kunnen worden uit het strafdossier wanneer de daarin gedane vaststellingen zich beperken tot ingewonnen inlichtingen. In het bestreden arrest, dat door Cassatie bevestigd werd, werd de echtscheiding op grond van overspel geweigerd naar aanleiding van een proces-verbaal uit het strafdossier.

⁶⁸ Om in aanmerking te kunnen worden genomen in een burgerlijke rechtspleging, moeten de gegevens/stukken uit het strafdossier wel beantwoorden aan een aantal inhoudelijke én formele vereisten (*infra* III B 3: Bewijs).

wil toch wel zeggen dat de grond voor de echtscheiding op zijn minst verband houdt met een strafrechtelijke gedraging.

In een echtscheidingsprocedure voor de Burgerlijke Rechtbank te Brussel⁶⁹, verkreeg een vrouw de echtscheiding toen uit een afschrift van een stuk uit een zonder gevolg geklasseerd strafdossier bleek dat haar man haar meerdere malen had beledigd en had bedreigd haar te zullen verwonden met een scheermes. Dezelfde stukken overtuigden de burgerlijke rechter ervan dat de echtgenoot zijn vrouw eveneens op brute wijze had geslagen terwijl ze zwanger was. Echtscheidingsgronden: mishandelingen, gewelddaden en grove beledigingen.⁷⁰

2. GEZAG VAN GEWIJSDE VAN DE STRAFRECHTELIJKE BESLISSING T.A.V. DE BURGELIJKE RECHTER

Vanaf welk ogenblik kan een strafrechtelijke veroordeling dienen als grond tot echtscheiding? Kan, na een penale veroordeling in eerste aanleg, de echtscheidingsrechter dadelijk de echtscheiding toekennen op grond van dat vonnis of moet hij daarmee wachten tot er over een eventueel op strafrechtsgebied ingesteld beroep uitspraak werd gedaan? Het Gerechtelijk Wetboek, dat de burgerlijke rechtspleging regelt, geeft ons het antwoord: art. 1255 Ger.W. stelt een schorsing van de echtscheidingsprocedure voor de burgerlijke rechter voorop, totdat de beschikking van de strafrechter in kracht van gewijsde is gegaan. Vereist is wel dat een strafvordering effectief werd ingesteld.⁷¹

Dit artikel is een toepassing van het -algemenere- adagium 'le criminel tient le civil en état'. Dit adagium slaat nochtans in de eerste plaats op de schorsing van de uitspraak van de burgerlijke vordering tot schadevergoeding, die hetzij bij de strafrechter zelf kan ingesteld worden via het mechanisme van de burgerlijke partijstelling, hetzij afzonderlijk voor de burgerlijke rechtsmachten.⁷² Maar het kan dus eveneens gelden voor elke andere civiele vordering die direct verband houdt met de strafzaak, zoals in dit geval een echtscheidingsvordering op grond van een strafrechtelijke veroordeling. De verplichting tot schorsing raakt de openbare orde en de schorsing moet bijgevolg ambtshalve door de rechter worden uitgesproken.⁷³

Een rechterlijke beslissing heeft kracht van gewijsde wanneer er geen gewone rechtsmiddelen meer tegen openstaan, te weten hoger beroep, verzet en

⁶⁹ Rb. Brussel, 29 oktober 1970, *Rev.Dr.Fam.*, 1971, 40.

⁷⁰ Art. 231 B.W.

⁷¹ VERSTRAETEN, R., o.c., nr. 226; FORRIER, W., 'Art. 231 B.W.', in *Personen- en familierecht. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen, 1988, 11.

⁷² Hetzelfde beginsel vinden we terug in art. 4 V.T.Sv.

⁷³ VERSTRAETEN, R., o.c., nr.227.

cassatieberoep. De meeste vonnissen en arresten⁷⁴ die een echtscheiding op grond van veroordeling tot een criminele of correctionele straf behandelen, geven expliciet aan dat de strafrechtelijke uitspraak in kracht van gewijsde ('coulé en force de chose jugée', 'condamnation définitive') is gegaan. Dat de uitspraak effectief in kracht van gewijsde is getreden moet bevestigd worden door een certificaat van de griffie van de strafrechtbank, die de beslissing afleverde.⁷⁵

Op te merken valt wel dat schorsing in art. 1255 Ger.W. enkel de uitspraak van de echtscheidingsrechter betreft. Dit impliceert dat men de procedure wel reeds aanhangig kan maken voor de burgerlijke rechter.⁷⁶ Meestal is het echter zo dat de echtscheidingsprocedure pas een hele tijd na het beëindigen van de strafzaak wordt behandeld, wanneer de termijnen om beroep of verzet aan te tekenen reeds lang verlopen zijn (cf. infra: IV).

De in kracht van gewijsde gegane beslissing van de strafrechter heeft een gezag erga omnes, d.w.z. dringt zich op aan elkeen, dus ook aan de burgerlijke rechter, en dit met betrekking tot wat de strafrechter omtrent het feit zeker en noodzakelijk heeft beslist. Wat het feit betreft: het moet in de burgerlijke vordering gaan om hetzelfde feit als in de strafvordering. Wat de noodzakelijkheid betreft, gaat het om de vaststellingen die de strafrechter noodzakelijk moet doen om zijn beslissing wettelijk te verantwoorden.⁷⁷ De burgerlijke rechter kan dus niet om het strafrechtelijk dispositief heen. Wanneer de strafrechter de beklaagde-echtgenoot heeft vrijgesproken of veroordeeld, kan de burgerlijke rechter niet meer besluiten tot het bestaan respectievelijk ontbreken van een inbreuk op de strafwet.⁷⁸

3. DE MOGELIJKHEID VAN BURGERLIJKE PARTIJSTELLING VOOR DE STRAFRECHTER

Een echtgenoot, die zich gekrenkt voelt door de omstandigheid dat zijn huwelijkspartner voor een strafrechtbank moet terechtstaan, kan hier op meer dan één manier op reageren. Hij kan een echtscheidingsvordering op grond van de beslissing van de strafrechter aanhangig maken voor de burgerlijke rechtbank, na afsluiting van de strafprocedure. Men hoeft daarvoor het einde van de strafprocedure zelfs niet af te wachten. Een andere mogelijkheid bestaat erin zich burgerlijke partij te stellen voor de strafrechter om overeenkomstig

⁷⁴ Brussel, 24 mei 1947, *J.T.*, 1947, 387; Brussel, 23 juni 1966, *Pas.*, 1967, II, 114; Brussel, 17 april 1970, *Pas.*, 1970, II, 171; Bergen, 22 april 1980, *Rev. Trim. Dr. Fam.*, 1981, 285; Luik, 5 november 1980, *J.L.*, 1981, 285 en *Rev. Trim. Dr. Fam.*, 1981, 280; Rb. Nijvel, 5 december 1967, *Rec. Jur. Niv.*, 1968, 10; Rb. Aarlen, 21 maart 1975, *J.L.*, 1976-77, 284; Rb. Charleroi, 23 juni 1975, *J.T.*, 1976, 97.

⁷⁵ Rb. Nijvel, 5 december 1967, *Rec. Jur. Niv.*, 1968, 10; Rb. Aarlen, 21 maart 1975, *J.L.*, 1976-77, 284; Rb. Mechelen, 2 april 1981, *Rev. Trim. Dr. Fam.*, 1981, 301.

⁷⁶ VERSTRAETEN, R., o.c., nr. 228.

⁷⁷ VERSTRAETEN, R., o.c., nrs. 1557-1559.

⁷⁸ VERSTRAETEN, R., o.c., nrs. 1561-1563.

art. 1382 B.W. morele schadevergoeding te bekomen voor de beweerde krenking.

De echtgenoot die zich burgerlijke partij wenst te stellen voor een strafrechtbank, moet aantonen dat hij persoonlijk benadeeld werd door het misdrijf waarvoor de strafvordering werd ingesteld.⁷⁹ Dit komt erop neer dat die persoon door het misdrijf in zijn persoon, in zijn goederen of in zijn eer moet geschaad zijn en dit moet kunnen bewijzen. Het feit dat de huwelijkspartners gedurende jaren een wettig gezin hebben gevormd, hebben samengeleefd, samengewoond en samengewerkt, toont reeds op bevredigende wijze het persoonlijk en rechtstreeks belang⁸⁰ van de burgerlijke partij aan, zelfs al is deze dus niet het rechtstreekse slachtoffer van het misdrijf. Dit belang wordt des te meer in de verf gezet door een echtscheidingsvordering⁸¹, die de echtgenoot tegen zijn verdachte partner heeft ingesteld. Als de beschuldiging in de strafrechtelijke tenlastelegging bewezen zal worden verklaard, is het zeker niet onredelijk te beweren dat de echtgenoot van de veroordeelde hierdoor in zijn of haar eer wordt geraakt. Een morele schadevergoeding is dan uiteraard niet ondenkbaar.⁸²

Blijkbaar heeft een reeds ingestelde echtscheidingsvordering een positieve invloed op de ontvankelijkheid van de burgerlijke partijstelling voor de strafrechter. Maar wat belangrijker is in het kader van dit onderzoek: geldt de invloed vice versa? Heeft met andere woorden de burgerlijke partijstelling en/of de afloop ervan, nl. de al of niet toekenning van een morele schadevergoeding aan de onschuldige echtgenoot, een invloed op het al dan niet verkrijgen van de echtscheiding op grond van de strafrechtelijke beslissing genomen door voornoemde rechtbank? Als we de desbetreffende rechtspraak nagaan, moeten we besluiten dat dit zo is. Zoals reeds ettelijke malen aangegeven, zal de echtscheidingsrechter het beledigend karakter van de strafrechtelijke veroordeling soeverein beoordelen om daar dan het gepaste gevolg aan te verbinden, ontbinding van het huwelijk of niet. In de praktijk wordt aangenomen dat de afwijzing van de burgerlijke partijstelling vóór de strafrechter niet voldoende is om het beledigend karakter aan het gepleegde feit te ontnemen.⁸³ Echter wanneer de strafrechter aan de burgerlijke partij effectief een morele schadevergoeding toekent, vloeit hieruit een vermoeden van het beledigend karakter van het feit voort, maar het tegenbewijs kan nog worden geleverd in de echtscheidingsprocedure.⁸⁴ En alleszins kan de echtscheidingsrechter nog een soevereine appreciatie geven van de feiten die

⁷⁹ Art. 3 en art. 4 V.T.Sv.

⁸⁰ VERSTRAETEN, R., *o.c.*, 95.

⁸¹ Volledigheidshalve: Corr. Luik, 3 juni 1982, *J.L.*, 1982, 361: in deze zaak, waarin overspel bestraft wordt, wordt *a contrario* de burgerlijke partijstelling van de partner in wiens nadeel reeds een echtscheiding (op grond van overspel) was uitgesproken, afgewezen wegens niet - beledigend karakter van het overspel.

⁸² Assisen West-Vlaanderen, 29 oktober 1987, *T.V.B.R.*, 1986-87, 148.

⁸³ Rb. Gent, 12 december 1972, *R.W.*, 1972-73, 1148.

⁸⁴ Rb. Brussel, 27 maart 1964, *Pas.*, 1965, III, 69.

mogelijkerwijze een grove belediging uitmaken.⁸⁵ Maar men kan dus wel zonder problemen stellen dat het al of niet toekennen van een schadeloosstelling door de strafrechter gehanteerd wordt als maatstaf voor het beledigend karakter van de strafrechtelijke veroordeling, dat aanwezig moet zijn om de echtscheiding op die grond te verkrijgen.

B. IMPLICATIES VAN DE RANGSCHIKKING ONDER GROVE BELEDIGINGEN

1. ALGEMENE VOORWAARDEN WAARAAN DE VEROORDELING MOET VOLDOEN

De strafrechtelijke veroordeling in hoofde van één (of beide⁸⁶) huwelijkspartners moet aan een aantal vereisten beantwoorden om gekwalificeerd te kunnen worden als zijnde een grove belediging ten aanzien van zijn echtgenoot en aldus een grond tot echtscheiding. Het gaat om de drie voorwaarden voor een echtscheiding op grond van feiten, die we vrij algemeen in zowel doctrine⁸⁷ als rechtspraak⁸⁸ aantreffen. De doctrine⁸⁹ voegde er een vierde voorwaarde aan toe. De veroordeling moet in de eerste plaats een schending van een huwelijksplicht uitmaken. Het zal vervolgens moeten gaan om feiten, die de veroordeelde partner toerekenbaar zijn. Verder is er vereist dat de veroordeling een belediging veronderstelt in hoofde van de mede-echtgenoot. Het is deze voorwaarde die in de bestudeerde gevallen het meest aanleiding geeft tot interpretatie en bijgevolg het cruciaalst is voor het al dan niet verkrijgen van de ontbinding van zijn huwelijk. Tenslotte moet het volgens de rechtsleer gaan om ernstige of zwaarwichtige feiten. Het zal de eiser zijn die, overeenkomstig het in art. 870 Ger.W. vervatte beginsel 'Actori incumbit probatio', de in rechte ingeroepen feiten, in casu omtrent de strafrechtelijke veroordeling, en het voldoen ervan aan de gestelde voorwaarden, zal moeten bewijzen. De burgerlijke rechter zal de bewijslevering nagaan en beoordelen.

⁸⁵ Cass., 17 november 1989, *R.W.*, 1989-90, 956, *Bull.*, 1990, 334, *Arr.Cass.*, 1989-90, 375, *Pas.*, 1990, 334 en *Rev.Trim.Dr.Fam.*, 1990, 354.

⁸⁶ Rb. Gent, 12 december 1972, *R.W.*, 1972-73, 1148; Rb. Luik, 24 mei 1984, *Rev.Trim.Dr.Fam.*, 1984, 328.

⁸⁷ BAETEMAN, G., en GERLO, J., *Het echtscheidingsrecht in België na de hervorming 1974-75, Supplement deel 1976-81*, Gent, Story-Scientia, 1982, 5-7; BAX, M., 'Echtscheiding op grond van bepaalde feiten' in BAETEMAN, G., *Het echtscheidingsrecht in België na de hervorming 1974-75*, Gent, Story-Scientia, 1977, 4; DE PAGE, H., *Traité élémentaire de droit civil belge*, II, Brussel, Bruylant, 1990, nr. 666; de WILDE d' ESTMAEL, E., *Séparation de fait, de corps. Divorce*, Brussel, Servais-Creadif, 1989, 36; DUELZ, A., *Le droit du divorce*, Brussel, De Boeck, Université, 1989, 35-37; GERLO, J., *o.c.*, 187-188; HEYVAERT, A., 'Echtscheiding op grond van bepaalde feiten', in SENAËVE, P., *Echtscheiding*, Leuven, Acco, 1990, 44-58; PASQUIER, A., *Précis du divorce et de la séparation de corps*, Brussel, Larcier, 1959, 96; PIGNOLET, D., *l.c.*, 68-71; PUTZEYS, G., *Le divorce et la séparation de corps et de biens*, Verviers, Gérard, 1970, 16; SENAËVE, P., *Compendium van het Personen- en Familierecht*, III, Leuven, Acco, 1996, 115-120.

⁸⁸ Brussel, 7 juni 1968, *Pas.*, 1968, II, 251; Rb. Luik, 24 mei 1984, *Rev.Trim.Dr.Fam.*, 1984, 328.

⁸⁹ DE PAGE, H., *Traité élémentaire de droit civil belge*, II, Brussel, Bruylant, 1990, nr. 666; PIGNOLET, D., *l.c.*, 69-70.

De resterende twee punten verwijzen naar twee, voor deze materie interessante, vraagstellingen, waarvoor rechtspraak en doctrine in de loop der tijd een antwoord hebben geformuleerd.

Nog even opmerken. De voorwaarden, die dus gelden voor alle echtscheidingen op grond van feiten, werden hier onmiddellijk toegepast op de strafrechtelijke veroordeling!

a. Het materiële element: de schending van een huwelijksplicht

Het aangaan van een huwelijk betekent niet alleen het verwerven van rechten, er komen eveneens verplichtingen bij kijken. De huwelijksplichten zijn opgesomd in het Burgerlijk Wetboek⁹⁰: er is de plicht tot samenwoning, de getrouwheidsplicht, de plicht tot bijstand en tenslotte de hulp- en bijdrageplicht. Het lijkt overduidelijk dat de strafrechtelijke veroordeling niet onmiddellijk een schending van één van deze plichten inhoudt. Is er dan misschien nog een andere, ongeschreven verplichting waar een echtpaar zich aan moet houden? De rechtspraak hanteert een ruime interpretatie van het begrip huwelijksplicht en de strafrechtelijke veroordeling wordt inderdaad gezien als een schending van een niet uitdrukkelijk in het Burgerlijk Wetboek vermelde huwelijksplicht, namelijk de plicht een levensgemeenschap te vormen, gebaseerd op een wederkerige waardering en een wederkerig vertrouwen.⁹¹ Een aantasting van deze plicht tot waardering en vertrouwen is net zo goed een schending van een huwelijksplicht en maakt in dat opzicht dus net zo goed een grond tot echtscheiding uit in de zin van art. 231 B.W. Dat bij een strafrechtelijke veroordeling enkel de aantasting van de eer en waardigheid van de andere echtgenoot in aanmerking komt, wordt expliciet bevestigd in een arrest van het Hof van Beroep te Bergen⁹²: ‘La transgression aux devoirs spécifiques du mariage ne peut se situer que sur le plan de l’atteinte à l’honneur du conjoint.’

b. Het zwaarwichtig of ernstig karakter

Het feit dat het Belgische recht voor de echtscheiding op grond van grove beledigingen de opvatting van een ‘divorce-sanction’ aanhangt, kan een verklaring zijn voor deze vereiste⁹³: de echtscheiding is een vrij zware sanctie voor de schending van een huwelijksplicht en veronderstelt bijgevolg zwaarwichtige feiten. Lichtvaardig uit de echt scheiden moet worden vermeden. De ernst van de feiten blijkt uit de omstandigheden van de zaak. De feitenrechter zal soeverein het ernstig karakter beoordelen rekening houdend

⁹⁰ Art. 213 en art. 221, 1° lid B.W.

⁹¹ DE PAGE, H., o.c., nr. 665; PIGNOLET, D., l.c., 69.

⁹² Bergen, 22 april 1980, *Rev. Trim.Dr.Fam.*, 1981, 285.

⁹³ PIGNOLET, D., l.c., 69.

met alle aangevoerde, bewezen omstandigheden.⁹⁴ Enkele relevante omstandigheden ter beoordeling van de zwaarwichtigheid, toegepast op de strafrechtelijke veroordeling: het sociaal milieu waaruit de veroordeelde echtgenoot komt, zijn opleiding, zijn levensstijl, zijn leeftijd, de ruchtbaarheid⁹⁵ die aan de veroordeling werd gegeven⁹⁶, de duur van het huwelijk, al dan niet uitlokking van de strafbare gedraging door de houding van de niet-veroordeelde echtgenoot.⁹⁷ Uiteraard wordt de zwaarwichtigheid ook mede bepaald door de aard van de bestrafte gedraging en door de aard van de huwelijksplicht die erdoor geschonden werd.⁹⁸ Een Luiks vonnis⁹⁹ neemt de strafmaat en de persoonlijkheid van de veroordeelde in aanmerking. In casu werd de echtscheiding uitgesproken op grond van twee strafrechtelijke veroordelingen voor drie diefstallen, waarvan er één gepleegd was door middel van braak, inklimming of valse sleutels.¹⁰⁰ Deze modaliteit van diefstal maakt een verzwarende omstandigheid uit en heeft een verhoogde strafmaat tot gevolg, die toevoegt aan de ernst van de zaak. Het ernstig karakter kan op twee manieren worden afgeleid: uit één feit of uit verschillende feiten die op zichzelf niet ernstig zijn maar die het worden door het herhaaldelijk of het bestendig plegen ervan.¹⁰¹ In dat laatste geval zal een eenmalig feit dus onvoldoende zijn. In het reeds aangehaalde arrest van het Hof van Beroep te Bergen¹⁰² werd de echtscheiding op grond van een strafrechtelijke veroordeling tot diefstal inderdaad geweigerd (onder andere) omwille van de eenmaligheid van het strafbaar feit.

c. Het schuldig of toerekenbaar karakter

De strafrechtelijke veroordeling kan slechts gelden als oorzaak van huwelijksontbinding als de achterliggende inbreuk op de strafwet de veroordeelde echtgenoot verwijtbaar is. Daaronder moet worden verstaan dat de betrokkene op het ogenblik van het misdrijf voldoende besef had van wat hij deed, dat hij voldoende inzicht had in de betekenis van zijn gedraging. Hij moet er zich van bewust zijn dat hij door het stellen van een strafbare gedraging zijn echtgenoot beledigt. Let op! Dit is wat anders dan de bedoeling

⁹⁴ Cass., 5 oktober 1961, *Pas.*, 1962, I, 147; Cass., 10 januari 1975, *Arr.Cass.*, 1975, 528, *J.T.*, 1975, 402 en *Pas.*, 1975, I, 488; Cass., 17 november 1989, *R.W.*, 1989-90, 956, *Bull.*, 1990, 334, *Arr.Cass.*, 1989-90, 375, *Pas.*, 1990, I, 334 en *Rev.Trim.Dr.Fam.*, 1990, 354.

⁹⁵ Zie ook DE PAGE, H., *o.c.*, nr. 668.

⁹⁶ DE GAVRE, J., *o.c.*, nr. 35; PUTZEYS, G., en GOOVAERTS, L., *o.c.*, 20.

⁹⁷ Cass., 5 oktober 1961, *Pas.*, 1962, I, 147; POITEVIN, E. en SCHOENFELD, R.H., *Le droit et les problèmes conjugaux*, Brussel, Bruylant, 1971, 61; SENAËVE, P., *o.c.*, nr. 1795.

⁹⁸ SENAËVE, P., *o.c.*, 116.

⁹⁹ Rb. Luik, 2 juni 1959, *Rev.Dr.Fam.*, 1959, 405.

¹⁰⁰ Art. 471 Sw.

¹⁰¹ DE GAVRE, J., *o.c.*, nr. 37; DE PAGE, H., *Traité élémentaire de droit civil belge*, II, Brussel, Bruylant, 1990, nr. 670; PASQUIER, A., *Traité des causes de divorce et de séparation de corps*, Brussel, Bruylant, 1925, nr.542; POITEVIN, E. en SCHOENFELD, R.H., *o.c.*, 61; PUTZEYS, G. en GOOVAERTS, L., *o.c.*, 20 en 23.

¹⁰² Bergen, 22 april 1980, *Rev.Trim.Dr.Fam.*, 1981, 285: waar de rechtsleer het recidivisme gebruikt als criterium voor de beoordeling van het zwaarwichtig karakter van de veroordeling, zal het Hof het hier laten meespelen bij de beoordeling van het beledigend karakter ervan.

hebben door het misdrijf zijn partner te kwetsen.¹⁰³ Ook hier oordeelt de feitenrechter soeverein, alle omstandigheden in rekening brengend. Opgemerkt moet worden dat in de praktijk de burgerlijke rechters een andere schuldbekwaamheid hanteren dan de strafrechters. In het burgerlijk recht wordt de schuldbekwaamheid minder snel uitgesloten.¹⁰⁴ Meer nog, de schuld in hoofde van de dader wordt vermoed. De echtgenoot-verweerder zal zijn onschuld moeten bewijzen, als dat tenminste mogelijk is.¹⁰⁵ Een beklaagde kan dus op penaal vlak onschuldig worden bevonden en op civielrechtelijk vlak schuldig zijn.¹⁰⁶ De houding van de rechtspraak komt erop neer dat de veroordeelde echtgenoot volledig van zijn vrije wil moest zijn beroofd op het ogenblik van de feiten om op civielrechtelijk vlak ontoerekeningsvatbaar te worden verklaard.¹⁰⁷ De beslissing van de strafrechter tot internering van de betrokkene is geen voldoende bewijs voor zijn ontoerekeningsvatbaarheid.¹⁰⁸

d. Het moreel element: het beledigend karakter

Het moet duidelijk zijn dat het feit alleen van de strafrechtelijke veroordeling volstrekt onvoldoende is om op die grond een echtscheiding uit te spreken. Het strafvonnis bewijst het delictuele karakter van het feit, maar de echtgenoot die er zich op beroept, moet het beledigend karakter ervan aantonen.¹⁰⁹ Met het begaan van een strafbaar feit en de veroordeling daarvoor moet de schuldige echtgenoot het eergevoel, de waardigheid, de eigenheid, de gevoelens,... van de partner krenken. Dan pas kan er sprake zijn van het beledigend karakter, dat een noodzakelijke voorwaarde is opdat de strafrechtelijke veroordeling een grond tot echtscheiding kan uitmaken. De krenking moet niet intentioneel zijn (*animus injuriandi*).¹¹⁰ Het volstaat dat de echtgenoot-dader wist of moest weten dat de veroordeling tot een criminele of correctionele straf zijn partner zou treffen in zijn/haar eergevoel. De objectieve belediging als criterium dus... En opnieuw gaat de echtscheidingsrechter rekening houden met alle omstandigheden die de veroordeling omringen.¹¹¹ Het beledigend karakter moet beoordeeld worden op het ogenblik van het plegen van het misdrijf of op het ogenblik dat de partner dit ontdekt.¹¹²

¹⁰³ PIGNOLET, D., *l.c.*, 71.

¹⁰⁴ De tendens om inzake echtscheiding minder snel de ontoerekenbaarheid van de echtgenoot aan te nemen, was het antwoord op een lacune: vóór de hervorming van 1974 was het namelijk quasi onmogelijk om een echtscheiding te bekomen tegen een krankzinnige of ontoerekenbare echtgenoot. De oplossing kwam in zekere zin met de wet van 1974, die de echtscheidingsgronden van feitelijke scheiding en feitelijke scheiding n.a.v. krankzinnigheid of ernstige geestestoornis invoerden: SENAËVE, P., *o.c.*, nr. 1783.

¹⁰⁵ PIGNOLET, D., *l.c.*, 70.

¹⁰⁶ Brussel, 17 april 1970, *Pas.*, 1970, II, 171; *supra*: nr.18.

¹⁰⁷ SENAËVE, P., *o.c.*, 117-118.

¹⁰⁸ Rb. Luik, 24 mei 1984, *Rev.Trim.Dr.Fam.*, 1984, 328; *supra* nr. 27.

¹⁰⁹ O.a. Luik, 2 juni 1959, *Rev.Dr.Fam.*, 1959, 405; Brussel, 13 september en 18 december 1961, *Pas.*, 1963, II, 156.

¹¹⁰ Cass., 26 februari 1990, *R.W.*, 1989-90, 1223, advies LENAERTS, H., *Pas.*, 1990, I, 753, noot, *J.T.*, 1991 (verkort), 30, *Rev.Trim.Dr.Fam.*, 1990, 361 en *Arr. Cass.*, 1989-90, nr. 389, conclusie Adv. Gen. LENAERTS, H.

¹¹¹ Cass., 1 februari 1957, *Arr. Cass.*, 1957, 418; Cass., 24 juni 1982, *J.T.*, 1982, 815.

¹¹² SENAËVE, P., *o.c.*, 118-120.

Het beledigend karakter is de voorwaarde waarbij de rechter het meest gebruik zal moeten maken van zijn interpretatiebevoegdheid. Het is dan ook meestal de voorwaarde waarmee het verkrijgen van de echtscheiding op grond van de strafrechtelijke veroordeling staat of valt. Waar hield de rechtspraak tot nu toe zoal rekening mee als ze een strafrechtelijke veroordeling als beledigend (of juist niet beledigend) bestempelde? Een opsomming van enkele feitelijke omstandigheden, die niet pretendeert exhaustief te zijn: eenmaligheid of meervoudigheid van de inbreuken op de strafwet¹¹³, het al of niet bezoeken van zijn echtgenoot in de gevangenis¹¹⁴, het bestaan van briefwisseling tussen de echtgenoten na de veroordeling¹¹⁵, het herhaaldelijk aan elkaar vragen om vrienden te blijven¹¹⁶, de opschorting van de veroordeling¹¹⁷, het bestaan van een buitenechtelijke verhouding van de niet-veroordeelde partner, burgerlijke partijstelling bij de strafrechter¹¹⁸, financiële baten van de niet-veroordeelde partij bij het gepleegde misdrijf¹¹⁹, het nog samenwonen van de partners na de veroordeling¹²⁰...

En ook hier speelt de houding van de niet-veroordeelde echtgenoot mee: werd de strafbare gedraging gesteld door aanzetting, uitlokking, met medeplichtigheid of medeweten van de partner of is deze laatste voor dit gedrag verantwoordelijk...?¹²¹ Het is uiteraard de logica zelve dat een echtgenoot die medeplichtig wordt bevonden aan een misdrijf dat hij/zij samen met zijn/haar huwelijkspartner heeft gepleegd, onmogelijk de echtscheiding in zijn/haar voordeel zal kunnen verkrijgen op grond van de strafrechtelijke veroordeling voor dat misdrijf. Uitlokking of aanzetting zou kunnen bestaan in het onderhouden van een buitenechtelijke relatie door de andere echtgenoot. De rechtbank te Aarlen besliste in elk geval dat de strafrechtelijke veroordeling van een man voor poging tot moord op de minnaar van zijn vrouw, niet kan worden beschouwd als een grove belediging ten aanzien van die vrouw. De rechter vond immers: "qu' en manquant à son obligation élémentaire de fidélité conjugale, la demanderesse courait consciemment le risque de provoquer la jalousie de son mari avec les conséquences même ultimes qui pouvaient suivre".¹²² Uitlokking kan ook bestaan in doodsb bedreigingen vanwege eiser in een echtscheidingsvordering, gesteund op strafbare feiten van vrijwillige slagen en verwondingen. De verweerster op echtscheiding werd

¹¹³ Luik, 18 februari 1992, *Rev. Trim.Dr.Fam.*, 1993, 82; Bergen, 22 april 1980, *Rev. Trim.Dr.Fam.*, 1981, 285.

¹¹⁴ Luik, 4 februari 1992, *Rev. Trim.Dr.Fam.*, 1993, 75.

¹¹⁵ Rb. Mechelen, 2 april 1981, *Rev. Trim.Dr.Fam.*, 1981, 301.

¹¹⁶ Rb. Mechelen, 2 april 1981, *Rev. Trim.Dr.Fam.*, 1981, 301.

¹¹⁷ Bergen, 22 april 1980, *Rev. Trim.Dr.Fam.*, 1981, 285: *supra* nr. 15.

¹¹⁸ Rb. Gent, 12 december 1972, *R.W.*, 1972-73, 1148: *supra* nr. 37.

¹¹⁹ Brussel, 24 mei 1947, *J.T.*, 1947, 387.

¹²⁰ Brussel, 24 mei 1947, *J.T.*, 1947, 387.

¹²¹ Cass., 30 januari 1936, *Pas.*, 1936, I, 137; Cass., 5 oktober 1961, *Pas.*, 1962, I, 147; Cass., 29 maart 1973, *Arr. Cass.*, 1973, 763 en *Pas.*, 1973, I, 725, concl. Adv. Gen. GANSHOF VAN DER MEERSCH, *W.*, *R.W.*, 1973-74, 29 en *Rev. Not. b.*, 1975, 143.

¹²² Rb. Aarlen, 21 maart 1975, *J.L.*, 1976-77, 284.

door Cassatie in het gelijk gesteld: het uitgesproken echtscheidingsvonnis werd gecasseerd.¹²³ En tenslotte kan het beledigend karakter van de veroordeling ook verminderen of zelfs verdwijnen naarmate de veroordeling verder af gelegen is in de tijd ten opzichte van het tijdstip van het instellen van de echtscheidingsvordering op die grond, onder voorbehoud van recentere feiten waarmee eenheid van opzet werd vastgesteld.¹²⁴ Maar in principe kunnen ook niet-recente feiten als grove belediging worden gekwalificeerd: ‘grove beledigingen’ verjaren niet, tenzij er ondertussen verzoening heeft plaatsgehad.¹²⁵

e. Moeten de feiten dateren van een tijdstip tijdens het huwelijk of komen ook feiten die dateren van een tijdstip voor het huwelijk in aanmerking als grond tot echtscheiding?

De rechtsleer neemt aan dat een feit slechts een grove belediging kan uitmaken als het gesitueerd wordt tijdens het huwelijk.¹²⁶ Projecteren we dit nu naar het onderzochte domein, dan zouden dus enkel strafrechtelijke veroordelingen gepleegd na de huwelijksluiting en vóór de huwelijksontbinding in aanmerking komen om een grond tot echtscheiding uit te maken. Er worden ter verdediging van deze stelling drie stevige argumenten aangehaald. In de eerste plaats is een strafrechtelijke veroordeling, als zijnde een grove belediging, een tekortkoming aan een huwelijksplicht, plicht die, zoals het woord reeds doet vermoeden, slechts ontstaat bij de huwelijksluiting. Ten tweede kan men moeilijk het beledigend karakter van een veroordeling aannemen die, niettegenstaande gekend door de mede-echtgenoot, het doorgaan van het huwelijk niet heeft verhinderd.¹²⁷ De veroordeling zou dan door de partner als onvoldoende ernstig beschouwd worden om het huwelijk te verhinderen, maar niet om op grond ervan de echtscheiding te vorderen. En als laatste argument wordt opgeworpen dat uit het kennis hebben van de partner van de veroordeling van de ander en de huwelijksluiting die er op volgt, tenminste een vermoeden van geschonken vergiffenis kan worden afgeleid.¹²⁸

Het voorgaande moet echter genuanceerd worden. Bij de argumentatie werd steeds kennis van de veroordeling verondersteld. In de praktijk zal het echter vaker voorkomen dat de schuldige echtgenoot het feit van zijn veroordeling en de strafbare gedraging die eraan ten grondslag ligt, heeft verzwegen en verborgen gehouden voor zijn partner. Vandaar dat de rechtspraak dan ook, bij wijze van uitzondering, feiten, daterende van vóór het huwelijk, eventueel toch als rechtsgrond tot echtscheiding zal aannemen en dit omwille van de

¹²³ Cass., 29 november 1974, *Arr. Cass.*, 1975, 378, *R.W.*, 1974-75, 1379, *J.T.*, 1975, 296 en *Pas.*, 1975, I, 348.

¹²⁴ POITEVIN, E. en SCHOENFELD, R.H., *o.c.*, 62.

¹²⁵ DELVA, W., *Personen- en Familierecht*, Gent, Story-Scientia, 1982, 259.

¹²⁶ DE PAGE, H., *o.c.*, nr. 658; PIGNOLET, D., *l.c.*, 74; SENAEVE, P., *o.c.*, nrs. 1774-1776.

¹²⁷ PIGNOLET, D., *l.c.*, 74.

¹²⁸ DE PAGE, H., *o.c.*, nr. 696.

beledigende gevolgen die ze hebben te weeg gebracht tijdens het huwelijk.¹²⁹ We vinden in de doctrine twee verantwoordingen terug voor het uitspreken van de echtscheiding op grond van dergelijke veroordelingen. Het zou gaan om een bijzonder soort van grove belediging nl. gepleegd op het ogenblik van de huwelijksluiting.¹³⁰ Een andere uitleg maakt gewag van perfied bedrog¹³¹, wat wil zeggen dat het verzwijgen van ernstige feiten, zoals een strafrechtelijke veroordeling, een wilsgebrek, meerbepaald een dwaling in de persoon, bij de huwelijksstemming inhoudt, wat een verdergaand gevolg heeft, nl. de nietigheid van het huwelijk. Dergelijke ruime interpretatie van dwaling in de persoon wordt door de rechtspraak terecht afgewezen. Maar ze kan wel dus wel een echtscheiding verantwoorden.¹³²

Er kunnen twee situaties worden onderscheiden waarin de strafrechtelijke veroordeling uitgesproken vóór de huwelijksluiting als rechtsgrond voor een echtscheiding zou kunnen dienen: in de eerste plaats wanneer de veroordeling of de feiten die er toe aanleiding gaven werden verhuld ('dissimulation') voor de mede-echtgenoot, maar ook wanneer de beledigende veroordeling op de één of andere manier verbonden ('connexité')¹³³ is met feiten die gesitueerd worden na de huwelijksluiting.¹³⁴

In het eerste geval is wel bijkomend vereist dat het stilzwijgen van de schuldige echtgenoot beredeneerd was of dat het verbergen van de feiten gepaard ging met listen. Kortom, het moet gaan om een bedrieglijke geheimhouding. Het eenvoudig stilzwijgen is niet voldoende. Liefst wordt hierbij ook nog eens bewezen dat zonder het achterhouden van de informatie een huwelijk niet zou hebben plaatsgevonden.¹³⁵ Het Hof van Beroep te Brussel was in 1846 al de mening toegedaan dat een aan het huwelijk voorafgaande veroordeling geen grond was voor een huwelijksontbinding, tenzij de onschuldige echtgenoot kon bewijzen dat hij de veroordeling niet kende of niet kon kennen, en dat de veroordeling op bedrieglijke wijze voor hem verborgen was gehouden door de schuldige echtgenoot.¹³⁶ Ook reeds in 1876, verwierp een rechtbank te Antwerpen een echtscheidingsvordering, gesteund op een gelijkaardige veroordeling, omdat de man niet zijn toevlucht genomen had tot allerlei listen om zijn veroordeling voor zijn verloofde te verbergen.¹³⁷

¹²⁹ DENEFF, A., 'Studie van de rechtspraak over feiten daterende van voor het huwelijk als rechtsgrond tot echtscheiding', *R.W.*, 1959-60, 1882; PASQUIER, A., *Précis du divorce et de la séparation de corps*, Brussel, Larcier, 1959, p. 97, nr. 96; SENAËVE, P., *o.c.*, nr. 1774.

¹³⁰ Cass., 17 juli 1925, *Pas.*, 1925, I, 370; DENEFF, A., *l.c.*, 1873-1890.

¹³¹ De spreuk van LOYSEL, 'en mariage, trompe qui peut', lijkt in deze context onaanvaardbaar. Zie ook: DENEFF, A., *l.c.*, 1885.

¹³² DERINE, R., 'Het dwalingsgebrek in de toestemming tot huwelijk', *R.W.*, 1955-56, 1313-1332.

¹³³ Het is namelijk mogelijk dat feiten die voorafgaan aan het huwelijk, bepaalde feiten die plaatsvonden na de huwelijksluiting uitleggen of voorbereiden: PASQUIER, A., *o.c.*, p. 99, nr. 97.

¹³⁴ PASQUIER, A., *o.c.*, p. 96, nr. 95.

¹³⁵ PIGNOLET, D., *l.c.*, 74; POITEVIN, E. en SCHOENFELD, R.H., *o.c.*, 65.

¹³⁶ Brussel, 13 augustus 1846, *Pas.*, 1846, II, 307. Dit arrest bekrachtigde trouwens wat reeds in eerste aanleg door de rechtbank te Brussel was beslist op 30 april 1846.

¹³⁷ Rb. Antwerpen, 27 mei 1876, *Pas.*, 1877, III, 272.

Maar zelfs dan zal de echtscheiding niet verkregen worden, wegens niet voldoende beledigend, indien de verloofde zich zonder veel moeite de nodige inlichtingen omtrent het gerechtelijk verleden van haar toekomstige huwelijkspartner had kunnen laten verschaffen.¹³⁸ Om deze reden verwierp de rechtbank van Leuven, in een iets recenter vonnis, in 1943, de echtscheidingsvordering op grond van een voorhuwelijkske veroordeling tot een correctionele gevangenisstraf van vijf maanden voor heling.¹³⁹ A fortiori mogen de feiten van de veroordeling niet van algemene bekendheid zijn. Dit zou immers impliceren dat de onschuldige echtgenoot deze feiten kende of veronderstelt kon worden deze te kennen.

Een in dit kader vaak geciteerd arrest is dat van het Hof van Cassatie van 4 juni 1925¹⁴⁰, waarin het Hof een beslissing van het Hof van Beroep te Luik bekrachtigde. Het Luikse Hof¹⁴¹ had de veroordeling van de man wegens feiten, daterende van vóór het huwelijk, aanvaard als echtscheidingsgrond, daar deze veroordeling was uitgesproken na de huwelijksluiting en vermits de strafbare feiten aan de verloofde verzwegen werden. Concreet ging het om een man die drie dagen vóór zijn huwelijk een diefstal met braak pleegde, waarvoor hij enkele maanden na de huwelijksinzegening tot vijf jaar gevangenisstraf, een correctionele straf dus, wordt veroordeeld. Het Hof was van mening dat de man bij het aangaan van het huwelijk de plicht had sommige zaken aan zijn vrouw bekend te maken, met alle omstandigheden erbij, teneinde alle dubbelzinnigheid omtrent zijn persoon te vermijden. Het verzuimen van die plicht kan later als grove belediging in de zin van art. 231 B.W. worden ingeroepen. Het feit dat de vrouw pas kennis had gekregen van het laakbaar gedrag van haar man door zijn veroordeling na het huwelijk en de weerklank die de veroordeling had gekregen in de streek, hadden aan de feiten een voldoende ernstig en beledigend karakter gegeven om op grond ervan de echtscheiding uit te spreken in het voordeel van de vrouw. Cassatie oordeelde dat het Hof in Luik op wettelijke wijze gebruik had gemaakt van zijn soeverein appreciatievermogen.

De Franse jurisprudentie is in deze materie dezelfde mening toegedaan.¹⁴² Toch werd de verzwijging van een veroordeling tot vijf jaar gevangenis wegens diefstal niet weerhouden als rechtsgrond tot echtscheiding, vermits de veroordeling het voorwerp had uitgemaakt van een amnestiemaatregel.¹⁴³

Tot nu toe werd enkel het geval van de strafrechtelijke veroordeling van één van de echtgenoten beoogd. Maar wat indien een echtgenoot vóór het huwelijk een veroordeling, opgelopen door een lid van zijn familie, voor zijn partner

¹³⁸ PASQUIER, A., *o.c.*, p. 98, nr. 96.

¹³⁹ Rb. Leuven, 2 november 1943, *R.W.*, 1946-47, 261.

¹⁴⁰ Cass., 4 juni 1925, *Pas.*, 1925, I, 271.

¹⁴¹ Luik, 4 december 1923, *Jur. Liège*, 1924, 18, *B.J.*, 1924, 301 en *D.P.*, 1924, II, 149.

¹⁴² O.a. Civ. Seine, 14 januari 1889, *Gaz. du Pal.*, 7 maart 1889.

¹⁴³ Lyon, 20 december 1933, *Sirey*, 1934, II, 148: reeds aangehaald in het kader van verval van strafvordering.

verborgen houdt? Het Franse Hof van Cassatie¹⁴⁴ oordeelde dat het hier onmogelijk kon gaan om een grove belediging. Geen grond tot echtscheiding dus...

Om de uiteenzetting aangaande de problematiek i.v.m. het tijdstip waarop de feiten moeten gepleegd zijn, af te ronden... Quid met een strafrechtelijke veroordeling, daterende van na het toestaan van de scheiding van tafel en bed? Quid met een strafrechtelijke veroordeling uitgesproken tijdens de echtscheidingsprocedure? In principe vormt het geen enkel probleem dat deze feiten als gronden tot echtscheiding zouden worden aanvaard, aangezien ze perfect binnen de tijdspanne tussen huwelijksluiting en huwelijksontbinding vallen.¹⁴⁵ Toch kan men zeggen dat ze zich situeren op een bijzonder moment in die periode.

Voor wat betreft de feiten gepleegd na de scheiding van tafel en bed wordt aangenomen dat ze kunnen dienen als grondslag voor een echtscheidingsvordering op grond van grove beledigingen¹⁴⁶, op voorwaarde dat de eis niet gesteund is op dezelfde feiten als degene die geleid hebben tot de scheiding van tafel en bed.¹⁴⁷

Voor wat betreft de feiten gepleegd tijdens de echtscheidingsprocedure geeft het Hof van Cassatie¹⁴⁸ zekerheid over de te volgen opvatting. Het Hof is van oordeel dat feiten van na de inleiding van de procedure tot echtscheiding alleen niet voldoende zijn. De feitenrechter mag de nieuwe feiten slechts in overweging nemen om een verband te leggen met één of meerdere feiten die wel omstandig in het verzoekschrift tot echtscheiding omschreven staan. Als de feiten in het verzoekschrift en de nieuwe feiten in hun samenhang een voldoende grond uitmaken, verzet niets zich ertegen dat de echtscheidingsrechter de echtscheiding uitspreekt.

Een praktijkgeval uit ons onderzoeksdomein kan dit laatste illustreren. De echtscheidingsvordering was in dit geval gegrond op drie grieven: 1. tijdens het gemeenschappelijk leven was de man-verweerder werkloos en was niet in staat te voorzien in de noden van zijn gezin, 2. op een welbepaalde dag sloeg verweerder eiseres meerdere malen en greep haar bij de keel, 3. verweerder werd door de correctionele rechtbank tot een gevangenisstraf van vijftien dagen veroordeeld voor het niet-betalen van de hem, via de techniek van de voorlopige maatregelen, opgelegde onderhoudsgelden. Deze veroordeling werd echter pas uitgesproken toen het verzoekschrift tot echtscheiding reeds ingediend was. Toch nam het Brusselse Hof van Beroep¹⁴⁹ deze

¹⁴⁴ Cass. fr., 26 juli 1893, *D.P.*, 1894, I, 260.

¹⁴⁵ SENAËVE, P., *o.c.*, nrs. 1774 en 1776.

¹⁴⁶ Brussel, 18 april 1988, *J.L.M.B.*, 1988, 1465 en *Rev.Trim.Dr.Fam.*, 1988, 545.

¹⁴⁷ Rb. Namen, 5 april 1989, *J.L.M.B.*, 1989, 1070.

¹⁴⁸ Cass., 4 april 1974, *Arr. Cass.*, 1974, 863 en *Pas.*, 1974, I, 814; Cass., 6 februari 1976, *R.W.*, 1976-77, 807; Cass., 12 maart 1976, *Arr. Cass.*, 1976, 805 en *Pas.*, 1976, I, 766.

¹⁴⁹ Brussel, 23 juni 1966, *Pas.*, 1967, II, 114.

strafrechtelijke veroordeling in aanmerking en dit wegens de samenhang die bestond met de eerste aangehaalde grief. Het Hof zou het trouwens een ongelijke behandeling van eiser tegenover verweerder vinden indien de eiseres een tweede verzoekschrift zou moeten neerleggen opdat de rechter acht zou mogen slaan op de correctionele veroordeling, terwijl de verweerder zelfs op niveau van hoger beroep een tegenvordering kan instellen, gebaseerd op de feiten van zijn keuze. Dit is zelfs het geval indien die feiten dateren van een tijdstip na de neerlegging van het verzoekschrift van de tegenpartij en dit zonder voorafgaandelijk te doorlopen formaliteiten. Het Hof spreekt de echtscheiding dan ook uit op grond van art. 231 B.W. De in kracht van gewijsde getreden veroordeling, samen met de eerste grief was voldoende ernstig om gekwalificeerd te kunnen worden als grove belediging.

f. Moeten de strafbare feiten gepleegd zijn t.a.v. de partner of komen ook feiten gepleegd t.a.v. derden in aanmerking als grond tot echtscheiding?

In beginsel moeten gedragingen, om als grove belediging in de zin van het echtscheidingsrecht in aanmerking te komen, betrekking hebben op de onderlinge relatie tussen de echtgenoten zelf. Dat men zijn echtgenoot rechtstreeks kan beledigen is wel duidelijk. Maar men kan zich ook de vraag stellen of men zijn wederhelft onrechtstreeks kan beledigen ('I' injure par ricochet'), d.i. door een persoon die sterk verwant is met zijn partner te beledigen? In zijn principiële arrest van 16 januari 1976¹⁵⁰ geeft het Hof van Cassatie voor het eerst een duidelijk antwoord op deze vraag: ja. Het hoogste gerechtshof stelt: 'Ofschoon art. 231 B.W. slechts de beledigingen van de ene echtgenoot jegens de andere bedoelt, kunnen de jegens een derde geuite beledigingen grove beledigingen in de zin van voormelde wetsbepalingen uitmaken, wanneer zij noodzakelijk op de echtgenoot moeten terugwerken.' Dat is de voorwaarde, de belediging jegens de derde moet op de mede-echtgenoot terugwerken ('rejaillir'). Het zal echter niet eenvoudig zijn dit aan te tonen. De vereiste terugwerking impliceert dat de echtgenoot die de belediging uit zich bewust is van het beledigend karakter van zijn daad én dat hij de bedoeling had zijn partner hiermee te krenken. Het al dan niet terugwerken op de echtgenoot zal natuurlijk ook sterk afhangen van de intensiteit van de relatie tussen de derde en de echtgenoot die zich gekrenkt voelt. Van feiten gepleegd tegen de kinderen¹⁵¹ en tegen nauwe verwanten, zoals de ouders, werd reeds vóór '76¹⁵² aangenomen dat ze konden terugwerken op de mede-echtgenoot. Maar in '76 treedt Cassatie voor het eerst buiten de kring van de nauwe verwanten door de bijzit van één der echtgenoten aan het lijstje van derden toe te voegen.¹⁵³ In '75 werd nochtans de

¹⁵⁰ Cass., 16 januari 1976, *R.W.*, 1975-76, 2349, met noot PAUWELS, J., *Arr. Cass.*, 1976, 583, *Pas.*, 1976, I, 560 en *R.C.J.B.*, 1977, 571, met noot RIGAUX, F., 'L'injure grave par ricochet'.

¹⁵¹ Ook de kinderen uit een eventueel vorig huwelijk.

¹⁵² PASQUIER, A., *o.c.*, 80.

¹⁵³ GERLO, J., *Personen- en familierecht/2*, Brussel, Story-Scientia, 1991, 198.

echtscheiding op grond van een strafrechtelijke veroordeling voor poging tot moord op de minnaar van de vrouw nog geweigerd.¹⁵⁴

Deze problematiek is zeer pertinent in het kader van de strafrechtelijke veroordeling als grond tot echtscheiding. In vele gevallen zal het misdrijf immers niet rechtstreeks gericht zijn tegen de echtgenoot, maar tegen een voor het echtpaar volslagen onbekende derde.

In een recent arrest van 18 februari 1992 spreekt het Luikse Hof van Beroep de echtscheiding uit op grond van twee strafrechtelijke veroordelingen voor familieverlating.¹⁵⁵ In casu was de strafbare gedraging dus gericht tegen derden, meerbepaald de gemeenschappelijke kinderen, wiens onderhoudsgeld hij verzuimde te betalen, waardoor zijn vrouw noodgedwongen alleen moest instaan voor de lasten van haar gezin. In een vonnis van 24 mei 1984 oordeelde een Brussels rechter dan weer dat het feit dat de man hun kind had oordood voor de vrouw geen grove belediging kon uitmaken en als dusdanig geen grond tot echtscheiding.¹⁵⁶ Makkelijker te begrijpen is de afwijzing van een echtscheiding op grond van een veroordeling voor het bestelen van een onbekende derde.¹⁵⁷ In het arrest werd uitdrukkelijk gesteld dat een tegen derden gepleegd strafbaar feit slechts uitzonderlijk als een beledigende tekortkoming tegenover de mede-echtgenoot kan worden beschouwd. In bijna alle casussen waarin de echtscheidingsvordering gesteund was op een strafrechtelijke veroordeling, was de strafbare gedraging trouwens gericht tegen een volslagen derde en toch werd in geen enkel geval de echtscheiding uitgesproken of geweigerd op grond daarvan. Zo werden bijvoorbeeld reeds vorderingen voor de echtscheidingsrechter gebracht die gestoeld zijn op veroordelingen voor handel in verdovende middelen¹⁵⁸, voor doodslag¹⁵⁹, voor drievoudige diefstal¹⁶⁰, voor heling¹⁶¹...

2. BIJKOMENDE OPMERKINGEN

a. Geen foutcompensatie

Het Belgisch echtscheidingsrecht verwerpt het beginsel van compensatie van wederzijdse fouten. Het is dus niet zo dat een strafrechtelijke veroordeling zijn foutief karakter tegenover de mede-echtgenoot verliest omdat die nadien eveneens op beledigende en zwaarwichtige wijze tekortkwam aan zijn/haar huwelijksplichten. Het is bijvoorbeeld niet omdat een echtgenote een

¹⁵⁴ Rb. Aarlen, 21 maart 1975, *Jur. Liège*, 1976-77, 284.

¹⁵⁵ Luik, 18 februari 1992, *Rev. Trim.Dr.Fam.*, 1993, 82. Een gelijkaardig geval met gelijke afloop: Luik, 5 november 1980, *J.L.*, 1981, 285 en *Rev. Trim.Dr.Fam.*, 1981, 280.

¹⁵⁶ Rb. Luik, 24 mei 1984, *Rev. Trim.Dr.Fam.*, 1984, 328.

¹⁵⁷ Bergen, 22 april 1980, *Rev. Trim.Dr.Fam.*, 1981, 285.

¹⁵⁸ Luik, 4 februari 1992, *Rev. Trim.Dr.Fam.*, 1993, 75: echtscheiding verkregen.

¹⁵⁹ Rb. Mechelen, 2 april 1981, *Rev. Trim.Dr.Fam.*, 1981, 301: echtscheiding geweigerd.

¹⁶⁰ Rb. Luik, 2 juni 1959, *Rev. Dr.Fam.*, 1959, 405: echtscheiding verkregen.

¹⁶¹ Rb. Leuven, 2 november 1943, *R.W.*, 1946-47, 261: echtscheiding geweigerd.

succesvolle vaderschapsbetwisting tegen haar man heeft ingesteld, die beschouwd kan worden als een grove belediging, dat de daaraan voorafgaande strafrechtelijke veroordeling wegens familieverlating in hoofde van die man, ineens geen grond tot echtscheiding meer zou kunnen uitmaken. Beide echtgenoten verkregen de echtscheiding.¹⁶²

Zoals reeds eerder opgemerkt, kan de echtscheidingsrechter bij zijn feitelijke beoordeling van het beledigend en zwaarwichtig karakter van de veroordeling wel rekening houden met de vroegere of gelijktijdige fouten van de partner¹⁶³, aangezien er van hem verwacht wordt dat hij rekening houdt met alle omstandigheden van de zaak. Het wangedrag van de ene echtgenoot kan dus wel het grovelijk beledigend karakter van het wangedrag van de andere wegnemen of alleszins afzwakken.

b. Voorbehoud van verzoening (de artikelen 1284 tot 1285 Ger.W.)

De verzoening tussen echtgenoten is een grond van ontoelaatbaarheid van de echtscheidingsvordering. Verzoening veronderstelt het samen aanwezig zijn van een materieel en een psychologisch element, respectievelijk de hervatting of voortzetting van het samenleven en de wilsovereenstemming tussen de echtgenoten, waarbij ene vergiffenis schenkt en de andere die aanvaardt en uiting geeft van een voornemen niet meer te hervallen. De strafrechtelijke veroordeling noch het laakbaar gedrag dat er de oorzaak van is, kan na een verzoening nog aangevoerd worden als echtscheidingsgrond. De exceptie van verzoening kan immers opgeworpen worden. Uit een reeds geciteerd vonnis van de rechtbank van Luik in 1959¹⁶⁴, dat de echtscheiding uitsprekt in het voordeel van de vrouw op grond van een veroordeling wegens drievoudige diefstal van haar man, wordt duidelijk dat de man daarvóór reeds twee diefstallen op zijn geweten had. Ook toen had de vrouw een echtscheidingsvordering op die grond ingesteld, maar nadien ingetrokken omdat ze geloof had gehecht aan de belofte van haar echtgenoot dat hij zijn leven zou beteren. Bij haar tweede vordering in '59 kon ze de veroordelingen voor de twee eerste diefstallen niet meer inroepen.

Nochtans wordt aangenomen dat, ingeval de schuldige echtgenoot na de verzoening opnieuw fouten van een zekere ernst¹⁶⁵ begaat, de verzoeningsovereenkomst retroactief wordt ontbonden. Ook de voordien gepleegde feiten kunnen de vordering ter verkrijging van de echtscheiding weer staven.¹⁶⁶ Zo kon een vrouw de lichte geweldsdaden van haar man, waarvoor hij slechts veroordeeld werd tot een boete en die gedekt waren door een verzoening, opnieuw aanvoeren nadat ze had aangetoond dat haar partner zich begeven had

¹⁶² Luik, 18 februari 1992, *Rev. Trim. Dr. Fam.*, 1993, 82.

¹⁶³ SENAËVE, P., *o.c.*, nrs. 1794-1795.

¹⁶⁴ Rb. Luik, 2 juni 1959, *Rev. Dr. Fam.*, 1959, 405.

¹⁶⁵ Het is niet vereist dat het huwelijksleven na de verzoening onvoorstelbaar harmonieus en volledig rimpelloos verloopt. De exceptie van verzoening moet ook praktisch mogelijk zijn.

¹⁶⁶ SENAËVE, P., *o.c.*, nrs. 1812-1813.

aan nieuw en zwaarwichtig wangedrag jegens haar. Het bewezen gedrag, in zijn geheel genomen, vormde een voldoende rechtsgrond tot echtscheiding.¹⁶⁷

C. EEN BESCEIDEN OVERZICHT VAN DE GEVONDEN TOEPASSINGSGEVALLEN VAN 'STRAFRECHTELIJKE VEROORDELING ALS GROND TOT ECHTSCHEIDING'

Welke strafbare gedragingen gaven reeds aanleiding tot een echtscheidingsvordering? Wie pleegde de strafbare gedraging: de mannelijke of de vrouwelijke partner? Werd de echtscheiding verkregen op die grond of werd ze afgewezen? Hoewel een strafrechtelijke veroordeling als grond tot echtscheiding statistisch gezien weinig voorkomt, lijkt een antwoord op deze vragen toch interessant... In dit overzicht werd noodgedwongen abstractie gemaakt van alle, al dan niet beledigende, begeleidende omstandigheden rond de veroordeling en het strafbaar gedrag. Maar het schema heeft dan ook geen diepgaande casestudy op het oog.

N.B. Ook in de oudste gevallen was de echtscheidingseis gesteund op art. 231 B.W.

SCHEMATISCH¹⁶⁸:

	MAN	VROUW
VERKREGEN	<ul style="list-style-type: none"> • Openbare zedenschennis. • Slagen aan een derde en verduistering. • Aanranding van de eerbaarheid van de dochter. • Dochter aanzetten tot ontucht. • Weerspannigheid. • Verraad. • Drievoudige diefstal. • Familieverlating (2x). 	<ul style="list-style-type: none"> • Kindermishandeling. • Verduistering, heling en valsheid in geschriften. • Heling en verduistering. • Diefstal (2x). • Valse naamdracht. • Omkopen van een ambtenaar in samenhang met diefstal en heling. • Bezit van verdovende middelen.

¹⁶⁷ Brussel, 21 mei en 25 juni 1890, *Pand. pér.*, nr. 17, 49 en 51.
¹⁶⁸ Van boven naar beneden: **a. verkregen-man**: Gent, 19 november 1904, *B.J.*, 1905, 367; Brussel, 3 april 1909, *Pas.*, III, II, 90; Rb. Brussel, 11 januari 1919, onuitg.; Rb. Brussel, 5 april 1919, onuitg.; Rb. Bergen, 22 april 1980, *Rev.Trim.Dr.Fam.*, 1993, 82. **b. verkregen-vrouw**: Rb. Brussel, 6 maart 1869, *B.J.*, 1869, 582; Brussel, 17 februari 1881, *Pas.*, 1881, III, 136; Rb. Brussel, 16 april 1887, *Rec. pér. et crit.*, 1887, 174 en *Pand. pér.*, 1889, nr. 1198; Luik, 7 juni 1905, *Jur. Liège*, 186; Rb. Brussel, 10 mei 1919, onuitg.; Rb. Brussel, 26 april 1919, onuitg.; Rb. Brussel, 19 juli 1919, onuitg.; Luik, 4 februari 1992, *Rev.Trim.Dr.Fam.*, 1993, 75. **c. afgewezen-man**: Rb. Verviers, 16 mei 1894, *J.T.*, 1894, 800 en *Pand. pér.*, nr. 1023; Rb. Aarlen, 21 maart 1975, *J.L.*, 1976-77, 284; Rb. Mechelen, 2 april 1981, *Rev.Trim.Dr.Fam.*, 1981, 301. **d. afgewezen-vrouw**: Rb. Leuven, 2 november 1943, *R.W.*, 1946-47, 261; Bergen, 22 april 1980, *Rev.Trim.Dr.Fam.*, 1981, 285. Een beschrijving van de onuitgegeven rechtspraak werd gevonden bij PASQUIER, A., *Traité des causes de divorce et de la séparation de corps*, Brussel, Bruylant, 1925, 126-129.

IV. PROCEDURE

De procedure die gevolgd wordt bij een echtscheidingsvordering op grond van strafrechtelijke veroordeling, is de procedure die gevolgd wordt bij elke echtscheiding op grond van fouten. Er is geen specifieke procedure voorzien voor dergelijke vorderingen. Daarom zal hier niet diep ingegaan worden op het procedurele aspect van de vordering. Enkel de uitgangsposities bij de burgerlijke rechter zullen kort geschetst worden, samen met een aantal bewijsmiddelen die in het bijzonder nuttig kunnen zijn in een echtscheidingszaak op grond van strafrechtelijke veroordeling. Dat de strafrechtelijke veroordeling als zijnde de grief op grond waarvan men de echtscheiding wenst te verkrijgen, principieel in het inleidend verzoekschrift besloten moet liggen¹⁶⁹, wil ze door de rechter aanvaard worden als echtscheidingsgrond, lijkt me evident. Het gaat hier om een substantiële vormvereiste. Toch niet vergeten wat reeds eerder gezegd werd over de mogelijke ontvankelijkheid van grieven die pas ontstaan zijn na de inleiding van de echtscheidingsprocedure...

A. TWEE MOGELIJKE HYPOTHESES M.B.T. DE AANHANGIGMAKING VAN DE ECHTSCHEIDINGSVORDERING

1. VORDERING TOT ECHTSCHEIDING INGESTELD NA DE STRAFRECHTELIJKE VEROORDELING

Deze situatie komt het meest voor. De strafrechter veroordeelt de schuldige echtgenoot en de strafprocedure wordt afgesloten, eventueel op niveau van hoger beroep of cassatieberoep. De beslissing gaat aldus in kracht van gewijsde, bevestigd door een certificaat van de griffie van het strafgerecht. De andere echtgenoot stapt met een afschrift¹⁷⁰ van de strafrechtelijke beslissing en het certificaat naar de echtscheidingsrechter om op grond ervan de echtscheiding te verkrijgen.

¹⁶⁹ Antwerpen, 21 november 1960, *R.W.*, 1960-61, 998.

¹⁷⁰ Rb. Mechelen, 2 april 1981, *Rev.Trim.Dr.Fam.*, 1981, 301: de formaliteit van het afschrift van de uitspraak wordt expliciet vermeld.

2. HYPOTHESE VAN ART. 1255 GER.W.: STRAFZAAK EN ECHTSCHEIDINGSVORDERING ZIJN TEGELIJKERTIJD AANHANGIG, VOOR DE ONDSCHIEDEN RECHTSMACHTEN

Het moet duidelijk zijn dat in dit geval de procedure voor de burgerlijke rechter overeenkomstig art. 1255 Ger.W. geschorst is tot het in kracht van gewijsde treden van de strafrechtelijke veroordeling. Hoewel de vorderingen allebei aanhangig zijn en behandeld kunnen worden, is de burgerlijke rechter nog niet in staat een definitieve uitspraak te doen over de echtscheiding.

Binnen deze hypothese zijn in concreto nog twee verschillende situaties denkbaar:

a. De strafrechter deed nog geen uitspraak over de strafvordering, maar de echtscheidingsvordering wordt toch reeds aanhangig gemaakt voor de burgerlijke rechter.

b. Gedurende het echtscheidingsgeding komen feiten naar boven op grond waarvan een strafvordering wordt ingesteld.

De afwikkeling is wel dezelfde.

De echtscheidingsrechter moet dus lijdzaam afwachten tot de strafrechter de voor hem ingeleide procedure afrondt. Dit betekent dat ook de eiser in de echtscheidingsprocedure gedoemd is om te wachten. De wetgever heeft gelukkig ingezien dat een echtscheidingsprocedure geen pretje is, en niet in het minst het wachten op het uiteindelijke verdict. Het is dan ook mogelijk dat echtgenoten tijdens de procedure voorlopige maatregelen, betreffende de echtgenoten zelf of de kinderen, vorderen bij de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg. Dit werd voorzien in artikel 1280 Ger.W. Er is geen hoogdringendheid vereist.

B. BEWIJSVOERING

Ook de bewijsvoering voor de burgerlijke rechter in een echtscheidingszaak op grond van strafrechtelijke veroordeling verloopt analoog met de bewijsvoering in andere echtscheidingsprocessen op grond van fout. Een aantal bewijsmiddelen zijn echter bij uitstek nuttig of zelfs noodzakelijk in de hier geïllustreerde gevallen.

Logischerwijze moet op de eerste plaats het getekend (!) afschrift van de strafrechtelijke uitspraak voorhanden zijn.

Met in het achterhoofd dat de veroordeling op zich niet volstaat en dat de rechter zich een oordeel moet kunnen vormen omtrent het grovelijk beledigend karakter van de bestrafte gedraging, zal het ook zo zijn dat uit de stukken van het strafdossier nuttige informatie kan worden gepuurd. Zo kunnen processen-verbaal, opgemaakt n.a.v. een strafrechtelijk opsporings-onderzoek, misschien bepaalde omstandigheden, die relevant zijn voor de beoordeling van het

beledigend of zwaarwichtig karakter van de uiteindelijke veroordeling, duidelijker in het licht stellen.

Nu is het wel zo dat de macht van de burgerlijke rechter om krachtens art. 878 Ger.W. aan derden de overlegging te bevelen van stukken die zij onder zich hebben zich niet uitstrekt tot de stukken behorende tot strafrechtsplegingen.¹⁷¹ Artikel 125 van het Koninklijk besluit van 28 december 1950 legt aan de griffies verbod op om enige uitgifte of afschrift van dergelijke stukken af te leveren zonder de uitdrukkelijke toelating van de procureur-generaal bij het hof van beroep. De burgerlijke rechter zou zijn macht overschrijden door het openbaar ministerie aan te manen het strafdossier bij de rechtspleging te voegen.¹⁷² Uit een regelmatig voorgelegd strafdossier kan de burgerlijke rechter echter gewichtige, bepaalde en met elkaar overeenstemmende vermoedens afleiden.¹⁷³

I.v.m. het getuigenverhoor kan nog kort opgemerkt worden dat artikel 931, tweede lid Ger.W. het horen van bloedverwanten in neerdalende lijn als getuigen verbiedt in zaken waarin hun bloedverwanten in opgaande lijn tegengestelde belangen hebben. Een echtscheiding is zo ongeveer het prototype van zo'n zaak.

Op 27 september 1974 verduidelijkte het Hof van Cassatie wel dat deze procedureregels slechts gold in burgerlijke gedingen. De verklaringen van bloedverwanten in neerdalende lijn afgelegd in een strafonderzoek, mogen wel, als inlichtingen weliswaar, in aanmerking worden genomen in een burgerlijk geding.¹⁷⁴ De verklaringen moeten wel betrekking hebben op feiten waarvan ze persoonlijk het slachtoffer zijn geweest.¹⁷⁵

V. DE GEVOLGEN VAN EEN SCHULDECHTSCHIEDING

A. ALGEMEEN

Het uitspreken van de echtscheiding door de rechter heeft uiteraard in de eerste plaats de ontbinding van het huwelijk ex nunc tot gevolg. Er zijn zeker nog meer gevolgen verbonden aan een echtscheiding, maar weerom, geen gevolgen die specifiek eigen zijn aan een foutechtscheiding op grond van strafrechtelijke veroordeling. Er wordt hier dan ook niet verder op ingegaan.

¹⁷¹ BAETEMAN, G. en GERLO, J., *o.c.*, nr. 9.

¹⁷² Cass., 27 april 1939, *Pas.*, 1939, I, 214; Brussel, 8 november 1977, *R.W.*, 1979-80, 250.

¹⁷³ Cass., 27 april 1939, *Pas.*, 1939, I, 214; Cass., 17 maart 1977, *Arr.Cass.*, 1977, 776 en *Pas.*, 1977, 767.

¹⁷⁴ Cass., 27 september 1974, *Arr. Cass.*, 1975, 127, *R.W.*, 1974-75, 753 en *Pas.*, 1975, I, 115.

¹⁷⁵ Cass., 11 oktober 1979, *R.W.*, 1979-80, 1625, *Pas.*, 1980, I, 199, *Rev.Trim.Dr.Fam.*, 1980, 55 met noot GALLUS, N. en *J.T.*, 1980, 226.

B. ONDERHOUDSUITKERING NA ECHTSCHEIDING VERSUS MORELE SCHADEVERGOEDING, VERKREGEN VIA BURGERLIJKE PARTIJSTELLING: MOGELIJKHEID VAN DUBBEL 'SMARTEGELD'?

Toch kan men zich in één bepaalde, hier pertinente, situatie vragen stellen bij de onderhoudsuitkering die na echtscheiding toegekend wordt aan de onschuldige echtgenoot.¹⁷⁶ De bedoelde situatie is de volgende: als slachtoffer van het misdrijf gepleegd door zijn/haar veroordeelde echtgenoot, verkreeg de andere partner morele schadevergoeding bij de strafrechter via het mechanisme van de burgerlijke partijstelling. Nadien stapte dezelfde echtgenoot met de veroordeling naar de echtscheidingsrechter en de echtscheiding werd in zijn/haar voordeel uitgesproken op grond ervan. Hoe groot is dan de kans dat de onschuldige echtgenoot nog een fikse som aan vergoeding ontvangt, in de vorm van een uitkering tot levensonderhoud? Deze uitkering zou namelijk niet alleen een alimentair, maar eveneens een indemnitaair of vergoedend karakter hebben.¹⁷⁷ Is hier dan mogelijk sprake van dubbel 'smartegeld'? In de praktijk zullen de rechters uiteraard wel rekening houden met de reeds door de strafrechter, op grond van art. 1382 B.W., uitgekeerde geldsom. De echtscheidingsrechter zal zich bij de begroting van de onderhoudsuitkering vermoedelijk enkel nog toespitsen op het alimentair aspect ervan, rekening houdend met o.a. de inkomsten en/of mogelijkheden van de onderhoudsgerechtigde en de onderhoudsplichtige.¹⁷⁸ Toch zou het misschien niet oninteressant zijn de criteria op grond waarvan een schadevergoeding 'à la 1382' wordt toegekend, eens te vergelijken met de criteria die gehanteerd worden bij het in rekening brengen van het indemnitaire karakter van de uitkering tot levensonderhoud na echtscheiding in de begroting van de totale som van het onderhoudsgeld. Dit zou ons in deze context echter té ver leiden. Bovendien ben ik er mij ook ten volle van bewust dat deze vraagstelling slechts betrekking heeft op een verwaarloosbaar aantal gevallen en dat een discussie hieromtrent ongetwijfeld slechts een theoretische relevantie zal hebben. Maar de vraag aankaarten kan toch geen kwaad?!

VI. RECHTSVERGELIJKING: FRANKRIJK

In welke zin beslist het Franse recht wanneer het geconfronteerd wordt met een als echtscheidingsgrond aangehaalde strafrechtelijke veroordeling? Het Franse echtscheidingsrecht werd hervormd door de Wet van 11 juli 1975. Het huidige art. 229 C.Civ. voorziet in drie echtscheidingsgronden¹⁷⁹, waaronder

¹⁷⁶ Hier speelt het schuld- of foutcriterium! Degene in wiens nadeel de echtscheiding werd uitgesproken is de schuldige echtgenoot. Hij betaalt: SENAËVE, P., *o.c.*, nr. 1871.

¹⁷⁷ Cass., 18 mei 1995, *E.J.*, 1995, 89, noot ROODHOOF, J.

¹⁷⁸ SENAËVE, P., *o.c.*, nrs. 1873-1884.

¹⁷⁹ De andere twee gronden: onderlinge toestemming (artt. 230-236 C.Civ.) en verbreking van huwelijksgemeenschap (artt. 237-241 C.Civ.).

de echtscheiding op grond van fout (le divorce pour faute, art. 242-246 C.Civ.). Het is enkel deze grond die voor deze uiteenzetting nader bekeken moet worden.

Het Franse echtscheidingsrecht kent twee foutbegrippen: 'la faute péremptoire', die een afdoende echtscheidingsgrond uitmaakt, en 'la faute facultative', die daarentegen slechts een facultatieve echtscheidingsgrond vormt. Het onderscheid is gebaseerd op het afwezig respectievelijk aanwezig zijn van beoordelingsbevoegdheid van de feitenrechter. Het louter bestaan van een 'péremptoire' oorzaak verplicht de rechter de echtscheiding uit te spreken. Hij heeft niet de vrijheid de feiten soeverein te appreciëren.¹⁸⁰

Vóór de hervorming van 1975 werden twee 'fautes péremptoires' aanvaard: overspel en de strafrechtelijke veroordeling tot een criminele straf. Dat de strafrechtelijke veroordeling een grond tot echtscheiding is, staat ook na de hervorming buiten kijf. Artikel 243 C.Civ. geeft dit immers uitdrukkelijk aan. Het zegt: 'Il (le divorce pour faute) peut être demandé par un époux lorsque l'autre a été condamné à l' une des peines prévues par l' article 131-1 du Code pénal.' Maar de eensgezindheid die voordien bestond over het afdoende of 'péremptoire' karakter van de strafrechtelijke veroordeling kwam wel op de helling te staan. Het merendeel van Franse doctrine weigert dit nog aan te nemen. Zij zoeken de strafrechtelijke veroordeling eveneens onder te brengen bij de 'faute facultative', zodat de echtscheidingsrechter zijn beoordelingsbevoegdheid kan aanwenden. BENABENT echter blijft verdedigen dat een veroordeling op zichzelf afdoend is als echtscheidingsgrond.¹⁸¹ Hij geeft toe dat de tekst van art. 243 C.Civ., alsook de voorbereidende werken in dit opzicht ambigu zijn. Als er dan al enige twijfel kon bestaan, wordt die volledig weggenomen door een uitspraak van het Hof van Cassatie op 11 januari 1989.¹⁸² In dit arrest preciseerde het Hof dat het i.g.v. een strafrechtelijke veroordeling niet nodig is de algemene voorwaarden voor een fout (art. 242 C.Civ.), na te gaan. Het gros van de rechtsgeleerden, waaronder COLOMBET, vindt dit echter geen doorslaggevend argument om de strafrechtelijke veroordeling als 'faute péremptoire' te behouden. Aan dit arrest kan, aldus COLOMBET, alsnog een verschillende draagwijdte worden gegeven naargelang de interpretatie.¹⁸³ De meerderheidsopvatting¹⁸⁴ neemt dus aan dat de veroordeling tot een criminele straf nu een facultatieve echtscheidingsgrond is, waarbij de burgerlijke rechter moet nagaan of de feiten aan de voorwaarden van art. 242 C.Civ. beantwoorden: toerekenbaarheid, schending van een huwelijksplicht en onhoudbaarheid van

¹⁸⁰ WEILL, A. et TERRE, F., *Droit civil*, Paris, Dalloz, 1993, §370, p. 336.

¹⁸¹ BENABENT, A., *Droit civil, La famille*, Paris, Litec, 1994, 198-199; Zie ook: CARBONNIER, J., *Droit civil*, II, Paris, Presses Universitaires de France, 1989, §112, p. 179.

¹⁸² Civ. 2e, 11 januari 1989, *JCP*, 1989, II, 212 met noot.

¹⁸³ COLOMBET, C., *La famille*, Paris, Puf, 1994, 301.

¹⁸⁴ COLOMBET, C., o.c., 301; MARTY, G. et RAYNAUD, P., *Droit civil: les personnes*, Paris, Sirey, 1976, §278; WEILL, A. et TERRE, F., o.c., §370, p. 337.

huwelijksgemeenschap. COLOMBET¹⁸⁵ blijft bij zijn standpunt dat na '75 het begrip 'faute péremptoire' zonder inhoud geworden is.¹⁸⁶ Wat er ook van zij, de praktische implicaties van de discussie zijn onbeduidend. Men kan zich moeilijk voorstellen dat een rechter de echtscheiding op grond van een strafrechtelijke veroordeling zal weigeren.¹⁸⁷

De strafrechtelijke veroordeling moet aan vier voorwaarden voldoen om als afzonderlijke, hetzij afdoende, hetzij facultatieve, grond te kunnen doorgaan. Samengebond: 'il doit s'agir d' une peine de réclusion ou de détention criminelle (1), définitive, non effacée par l'amnistie ou la réhabilitation (2), prononcée par un tribunal français (3) postérieurement au mariage (4).' Indien één (of meerdere) voorwaarde(n) ontbreken, kan de echtscheiding enkel steunen op art. 242. Zo bijvoorbeeld bij een veroordeling tot een correctionele straf.¹⁸⁸ Gelet op de ratio legis van art. 243 C.Civ., te weten de sociale weerslag van een veroordeling op de partner, kan afgeleid worden dat de mede-echtgenoot zich niet meer van deze echtscheidingsgrond kan bedienen bij medeplichtigheid¹⁸⁹ en volgens sommige rechtsleer en rechtspraak zelfs bij eenvoudige kennis van de strafbare feiten en stilzwijgende goedkeuring ervan.¹⁹⁰

VII. BESLUIT

Uit het aantal van bestudeerde gevallen blijkt dat de strafrechtelijke veroordeling slechts zelden als echtscheidingsgrond wordt aangevoerd. In de weinige gevallen dat het toch gebeurde, stelde zich nooit een ontvankelijkheidsprobleem. De vordering op grond van grove beledigingen werd steeds toelaatbaar verklaard door de burgerlijke rechter. De strafrechtelijke veroordeling wordt zonder aarzelen ingedeeld bij de categorie van mogelijke grove beledigingen en zo is het dus via art. 231 B.W. mogelijk de echtscheiding op grond van strafrechtelijke veroordeling te verkrijgen. Maar eerst moet de echtscheidingsrechter nog een oordeel vellen over de grond van de zaak, rekening houdend met alle omstandigheden, op basis van zijn discretionaire beoordelingsvrijheid.

Uit de rechtspraak blijkt dat het feit dat het achterliggende misdrijf gepleegd is t.a.v. een derde, het uitspreken van de echtscheiding op grond van de veroordeling niet noodzakelijk in de weg staat. Dit is evenmin het geval bij een strafrechtelijke veroordeling voor feiten die de huwelijkssluiting voorafgaan,

¹⁸⁵ COLOMBET, C., *o.c.*, 297.

¹⁸⁶ Dat de hervormingsbeweging het overspel als afdoende echtscheidingsgrond geschrapt heeft, staat zonder meer vast: BENABENT, A., *o.c.*, §239, p. 198.

¹⁸⁷ WEILL, A. et TERRE, F., *o.c.*, §370, p. 337.

¹⁸⁸ COLOMBET, C., *o.c.*, 301. Zie ook MARTY, G. et RAYNAUD, P., *o.c.*, §278.

¹⁸⁹ Civ. Seine, 6 februari 1947, *D.*, 1947, 175.

¹⁹⁰ TGI Grenoble, 28 oktober 1963, *JCP*, 1964, II, 13534; *Contra*: Lyon, 27 mei 1947, *D.*, 1947, 410; Angers, 22 oktober 1952, *JCP*, 1953, II, 7407.

wanneer de feiten voor de partner werden verhuld. Ook een strafrechtelijke vrijspraak kan, omwille van de ernst en het beledigend karakter van de bijbehorende feiten, de rechter overtuigen dat de ontbinding van het huwelijk op die grond gerechtvaardigd is. Dit is bekritiseerbaar.

Het kan alleen maar toegejuicht worden dat de echtscheidingsrechter alle omstandigheden van de zaak in rekening brengt en dat zijn uiteindelijke beslissing dus niet enkel gefundeerd is op de beslissing van de strafrechter. Vaak is de situatie effectief iets complexer dan het simpele feit van de veroordeling op grond waarvan men wenst te scheiden: tegenvorderingen op grond van overspel, recidivisme... Toch kan men zich in een aantal gevallen (landverraad, valsheid in geschrifte, verduistering, diefstal en heling...) niet van de indruk ontdoen dat de rechter de strafrechtelijke veroordeling té snel kwalificeert als grove belediging voor de mede-echtgenoot en té snel de echtscheiding uitspreekt.

Als we de veroordelingen voor misdrijven gericht tegen de persoon van de echtgenoot, de kinderen of nauwe verwanten, veroordelingen die inderdaad onvermijdelijk terugslaan op de mede-echtgenoot en bijgevolg zeker een grond tot echtscheiding moeten uitmaken, even buiten beschouwing laten, lijkt een strafrechtelijke veroordeling me weinig of niets te maken te hebben met het concrete huwelijksleven en de onderlinge relatie tussen de partners en in dit opzicht geen grond tot echtscheiding. De foutechtscheiding wordt toch opgevat als een sanctie voor de schending van een huwelijksplicht? Aangenomen wordt dat de strafrechtelijke veroordeling een schending uitmaakt van een algemene, ongeschreven huwelijksplicht tot respect en waardering van de huwelijkspartner. Hier valt nog enigszins in te komen. Maar weegt deze plicht op tegen de expliciete, wettelijke (art. 213 B.W.) huwelijksplicht tot hulp en bijstand? Ik denk van niet. Echtgenoten beloofden elkaar hulp en bijstand toen ze in het huwelijk traden, ze verbonden zich ertoe er steeds voor elkaar te zijn, in goede én in kwade dagen. Men mag trouwens toch ook niet denken dat alle veroordeelde echtgenoten doorwinterde misdadigers zijn. Na het uitzitten van een effectieve gevangenisstraf kan de steun en troost van een echtgenoot onontbeerlijk zijn bij het beëindigen van het resocialiseringsproces. De sociale weerslag oftewel de schande die de onschuldige echtgenoot zou aanvoelen na de veroordeling weegt niet op tegen de steun die men de persoon waarvan men houdt, of alleszins hield, verschuldigd is. Uiteraard moet er door de echtscheidingsrechter opgetreden worden -en dit gebeurt ook- tegen schijnbaar eindeloos recidivisme. Maar de strafrechtelijke veroordeling aangrijpen om toch maar een grond tot echtscheiding te kunnen vinden, is m.i. ongepast. De onderhoudsuitkering die de schuldige echtgenoot na dergelijke foutechtscheiding moet betalen, kan de facto soms zelfs gelden als een tweede, vaak niet-verdiende, straf.

Veroordelingen voor feiten, die dateren van vóór het huwelijk, kunnen naar mijn mening op zichzelf nooit een echtscheidingsgrond uitmaken, ook niet

indien ze verzwegen werden. Dergelijke veroordelingen aanvoeren als grond tot echtscheiding is werkelijk zoeken naar een excuus om van de huwelijksleiband verlost te raken. De betekenis van een huwelijksleven, dat voordien harmonieus verliep, kan toch niet in één klap vernietigd worden door het op de hoogte raken van een aan het huwelijk voorafgaande strafrechtelijke veroordeling. Anders zou het zijn indien de vroeger veroordeelde echtgenoot na de huwelijksluiting reeds meermaals herviel in hetzelfde wangedrag. In tweede instantie kan men zich in deze context de vraag stellen hoe goed het koppel elkaar en elkaars karakter kende toen ze in het huwelijksbootje stapten.

O.a. in het licht van de financiële gevolgen lijkt een echtscheiding op grond van een strafrechtelijke vrijspraak helemaal absurd. Een persoon wordt vrijgepleit van het plegen van een inbreuk op de strafwet en toch zou men ten zijnen nadele de echtscheiding uitspreken met alle geldelijke en emotionele gevolgen van dien.

Het weigeren van echtscheiding wegens het niet-beledigend karakter van de veroordeling lost natuurlijk het fundamentele probleem dat de echtgenoten niet meer wensen samen te wonen en te leven, niet op. Maar om de echtscheiding te verkrijgen moeten nu eenmaal wettelijke gronden aangevoerd en bewezen worden. Men kan niet zomaar een schuldechtscheiding uitspreken. De implicaties zijn té verregaand om willekeurig met het schuldcriterium om te springen.

Tot slot nog een kleine bedenking bij de procedure. Het aanhangig moeten maken van een tweede procedure voor de burgerlijke rechter om de echtscheiding te laten uitspreken, terwijl er al een strafproces over de feiten hangende is, is proces-economisch niet zo gunstig: tijdverlies, meer gerechtskosten en eventueel de administratieve rompslomp indien de echtscheidingsrechter om de overlegging van een aantal stukken uit het strafdossier verzoekt.

Indien men de strafrechter de hele zaak, ook de echtscheiding, laat afhandelen, zou de efficiëntie toenemen. Hij is het bovendien die het misdrijf en de dader het best kent en die op die manier het best in staat is om over het beledigend karakter van het misdrijf voor de mede-echtgenoot te oordelen. De strafrechter is toch ook in staat om de burgerlijke vordering tot schade-vergoeding op grond van art. 1382 B.W. te beoordelen. De echtgenoot-eiser op echtscheiding zou partij kunnen worden in het strafgeding via één of andere nieuwe vorm van burgerlijke partijstelling (als burgerlijke partijstelling al niet mogelijk is op de gebruikelijke manier).

Maar zo eenvoudig ligt dit niet...Dergelijk verloop van zaken veronderstelt duidelijk een wetswijziging tot uitbreiding van de bevoegdheid van de strafrechter. Deze is tot op heden niet in staat om een echtscheiding uit te spreken. Zo'n wijziging zou een breuk betekenen in het in het Belgisch recht

gemaakte onderscheid tussen de burgerlijke rechtsmachten en de strafrechtsmachten en is hoogst waarschijnlijk té weinig opportuun omwille van het kleine aantal toepassingsgevallen, nl. de pogingen om op grond van een strafrechtelijke beslissing de echtscheiding te verkrijgen.

Niettegenstaande de voorgaande opmerkingen is de evaluatie van de manier waarop het Belgisch recht omgaat met de strafrechtelijke veroordeling als grond tot echtscheiding, over het algemeen echter positief. De Belgische echtscheidingsrechter heeft in alle toepassingsgevallen redelijk en billijk geoordeeld, alle omstandigheden in acht genomen. Hij is in geen enkel onderzocht geval tot een wraakroepende beslissing gekomen.